સુધરેલી રીત મુજબ.

વર્નાક્યુલર ટેક્સ્ટ બુક્સ રીવિઝન કમિટીએ તૈયાર કરેલી.

૭ ચોપડીના અર્થ.

(કવિતાની સમજુતી, અઘરા શબ્દો, જોડાક્ષરો: પાઠના સવાલ તથા સાર, ઇ.)

રચનાર.

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો.

રચનારનું ઠેકાણું-શાહપોર-સુરત.

પ્રસિદ્ધ કર્તા, શા. મગનલાલ મોતીરામ.

પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું-શાહપોર—સુરત.

આ પુસ્તક સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા આક્ટ મુજબ રજીસ્ટર કરાવ્યું છે

છાપનાર મગુભાઈ ભાઈદાસ

છાપવાનું ઠેકાણું ધી સુરત જૈન પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ

ખપાટીઆ ચકલા-સુરત.

કિંમત ચાર આના.

સને ૧૯૧૪. ડિસેમ્બર

સુરતી પૈસાની ધાત

૧।	પૈસાનો	૦)૦।
૨।।	,,	૦)૦।।
૩।।	,,	૦)૦।।।
૫	,,	૦)-
૧૦	,,	૦)=
૧૫	,,	૦)≡
૨૦	,,	રૂ ૦।
૨૫	,,	૦।-
૩૦	,,	૦।=
૩૫	,,	૦।≡
૪૦	,,	૦।।
૪૫	,,	૦।।-
૫૦	,,	૦।।=
૫૫	,,	૦।।≡
૬૦	,,	૦।।।
૬૫	,,	૦।।।-
૭૦	,,	૦।।।=
૭૫	,,	૦।।।≡
૮૦	,,	રૂ.૧)
૮૫	,,	૧)-
૯૦	,,	૧)=
૯૫	,,	૧)≡
૧૦૦	,,	૧।
૨૦૦	,,	૨।।
૩૦૦	,,	૩।।।
૪૦૦	,,	૫)
૫૦૦	,,	૬।
૬૦૦	,,	રૂ.૭।।
૭૦૦	,,	૮।।
૮૦૦	,,	૧૦)
૯૦૦	,,	૧૧।
૧૦૦૦	,,	૧૨।।

પૈસાનું નાણું કરવાની સહેલી રીત

પૈસાનો જમણા હાથ તરફનો એટલે એકમનો આંકડો કાપી નાંખવો અને પછી બાકી રહેલા અંકને (બાકી રહેલા દશકને) બેએ ગુણવાથી આના આવશે અને કાપેલા એકમ જેટલા પૈસા આવશે કારણ દશ પૈસાના બે આના થાય છે માટે પૈસામાંથી જેટલા દશક નીકળે તેને બેએ ગુણવાથી આના આવે એ દેખીતું છે.

આનાની ધાત.

૪ ⌐	રૂ.	૦।
૮ ⌐	રૂ.	૦।।
૧૨ ⌐	રૂ.	૦।।।
૧૬ ⌐	રૂ.	૧)
૨૦ ⌐	રૂ.	૧।
૨૪ ⌐	રૂ.	૧।।
૨૮ ⌐	રૂ.	૧।।।
૩૨ ⌐	રૂ.	૨)
૩૬ ⌐	રૂ.	૨।
૪૦ ⌐	રૂ.	૨।।
૪૪ ⌐	રૂ	૨।।।
૪૮ ⌐	રૂ.	૩)
૫૨ ⌐	રૂ.	૩।
૫૬ ⌐	રૂ.	૩।।
૬૦ ⌐	રૂ.	૩।।।
૬૪ ⌐	રૂ.	૪)
૬૮ ⌐	રૂ.	૪।
૭૨ ⌐	રૂ.	૪।।
૭૬ ⌐	રૂ.	૪।।।
૮૦ ⌐	રૂ.	૫)
૮૪ ⌐	રૂ.	૫।
૮૮ ⌐	રૂ.	૫।।
૯૨ ⌐	રૂ.	૫।।।
૯૬ ⌐	રૂ.	૬)
૧૦૦ ⌐	રૂ.	૬।
૪૦૦ ⌐	રૂ.	૨૫)
૮૦૦ ⌐	રૂ.	૫૦)
૧૦ ⌐	રૂ.	૦।।=
૨૦ ⌐	રૂ.	૧।
૩૦ ⌐	રૂ.	૧।।।=
૪૦ ⌐	રૂ.	૨।।
૫૦ ⌐	રૂ.	૩)=

૬૦ ⌐ રૂ. ૩॥	૪૮ ⌐ રૂ. ૩)	૧૯૨ ⌐ રૂ. ૧૨)
૭૦ ⌐ રૂ. ૪।=	૬૪ ⌐ રૂ. ૪)	૨૦૮ ⌐ રૂ. ૧૩)
૮૦ ⌐ રૂ. ૫)	૮૦ ⌐ રૂ. ૫)	૨૨૪ ⌐ રૂ. ૧૪)
૯૦ ⌐ રૂ. ૫॥=	૯૬ ⌐ રૂ. ૬)	૨૪૦ ⌐ રૂ. ૧૫)
૧૦૦ ⌐ રૂ. ૬।	૧૧૨ ⌐ રૂ. ૭)	૨૫૬ ⌐ રૂ. ૧૬)
૧૦૦૦ ⌐ રૂ. ૬૨॥	૧૨૮ ⌐ રૂ. ૮)	૨૭૨ ⌐ રૂ. ૧૭)
	૧૪૪ ⌐ રૂ. ૯)	૨૮૮ ⌐ રૂ. ૧૮)
૧૬ ⌐ રૂ. ૧)	૧૬૦ ⌐ રૂ. ૧૦)	૩૦૪ ⌐ રૂ. ૧૯)
૩૨ ⌐ રૂ. ૨)	૧૭૬ ⌐ રૂ. ૧૦)	૩૨૦ ⌐ રૂ. ૨૦)

રૂપીઆભારની ધાત.

		શેર.	અધોળ.
૧।	રૂ. ભાર.	૦)•॥	૦॥
૨॥	,,	૦)⌐	૧
૩॥।	,,	૦)⌐॥	૧॥
૫	,,	૦)=	૨
૬।	,,	૦)=॥	૨॥
૭॥	,,	૦)≡	૩
૮॥।	,,	૦)≡॥	૩॥
૧૦	,,	૦।શેરઅથવા	૪
૧૧।	,,	૦।૦॥	૪॥
૧૨॥	,,	૦।⌐	૫
૧૩॥।	,,	૦।⌐॥	૫॥
૧૫	,,	૦।=	૬
૧૬।	,,	૦।=॥	૬॥
૧૭॥	,,	૦।≡	૭
૧૮॥।	,,	૦।≡॥	૭॥

રૂ. ભા.		શેર યા	અધોળ
૨૦	,,	૦॥	૮
૨૧।	,,	૦॥૦॥	૮॥
૨૨॥	,,	૦॥⌐	૯
૨૩॥।	,,	૦॥⌐॥	૯॥
૨૫	,,	૦॥=	૧૦
૨૬।	,,	૦॥=॥	૧૦॥
૨૭॥	,,	૦॥≡	૧૧
૨૮॥।	,,	૦॥≡॥	૧૧॥
૩૦	,,	૦॥।	૧૨
૩૧।	,,	૦॥।૦॥	૧૨॥
૩૨॥	,,	૦॥।⌐	૧૩
૩૩॥।	,,	૦॥।⌐॥	૧૩॥
૩૫	,,	૦॥।=	૧૪
૩૬।	,,	૦॥।=॥	૧૪॥
૩૭॥	,,	૦॥।≡	૧૫
૩૮॥।	,,	૦॥।≡॥	૧૫॥
૪૦	,,	૧	૧૬

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧ લો.

બાળપોથી=નાનાં છોકરાને ભણવાની ચોપડી
આનંદ=ખુશી
હોશિયારી=ખબરદારી
અધિકારી=ઉપરી
વર્ણન=વિગતવાર કહેવું તે; બયાન
તોળવા=જોખવા; તોકવા
પોપટીઉં=ઉપરછલ્લું, સમજ વગરનું
જુની ચોપડી=પાછલી ચોપડી, બીજી, પહેલી બાળપોથી
મૂળાક્ષર=સ્વર અને વ્યંજન
બારાખડી=૧૬
રમુજી=ગમત આપનારી
લાભ=ફાયદો
જોડાક્ષર=જોડેલા અક્ષર
જ્ઞાન=સમજ, ભાન
જોગ=લાયક
હકીકત=વાત
સરસ=સારી, મનને પસંદ પડે એવી
ઉમંગથી=હોંસથી
ચિત્રો=ચિત્રામણ; છબી
વાક્ય=એક અથવા વધારે શબ્દો મળીને મનમાં ધારેલો વિચાર જેથી પુરો જણાવાય તે
વાર્તા=વાત
બોધ=શિખામણ
બારીક=ઝીણી
મુકાબલો=સરખામણી
ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો
માહીતી=ખબર
રસીલી=ગમત ભરેલી
સંબંધી=વિષે, બાબત
સાદી=સહેલી
નમુના=નકલ
નજર કરો=ધ્યાન આપો, વિચારો.
સામાન્ય=રોજ વપરાશમાં આવતી.
ગુણ=ખાસીયત
સોદો=માલ, ચીજ
છેતરાશો=ઠગાશો
ધ્યાન=ચિત્ત, મન
ખાત્રી=પતીજ
ઉતાવળે આંબા ન પાકે=ઘણી તાકીદ કરવાથી કામ થાય નહિ

સાર

૧) ભણવામાં ઉતાવળ કરવી નહિ
૨) જે વાત વાંચવામાં આવે તે ખરી છે કે ખોટી તેની જાત માહીતી મેળવવી

પાઠ ૨ જો

ભાગ ૧ લો.

સિવાય=વગર
બ્રાહ્મણી=બાળબોધ
જુનાં=પહેલાંના
પ્રમાણે=મુજબ
લિપિ=ભાષા
પંડિતો=વિદ્વાન, ઘણું ભણેલા
માથું=ઉપલો ભાગ
અંક=આંકડા
અનુસ્વાર=મીંડું
ધોરણ=નિયમ, રીત
વિસર્ગ=કંઇક હકારનો ઉચ્ચાર થાય એવું ચિહ્ન, અક્ષરની જોડે

એ મીડાં મૂકવાં તે

પાઠ ૨ જો

ભાગ ૨ જો.

અજુકતું=અઘટતું
વિદ્યાભ્યાસ=ભણવું તે
નીપજે=થાય
લહીઓ=સારા અક્ષરનો લખનાર
લપટાવું=ફસાઇ પડવું
લાલચ=લોભ
નર્યા=નિરોગી, રોગ વગરના
ઠાઠ=ડોળ, ભપકો
જાતે=પોતે
શ્રદ્ધા=ભરોસો, વિશ્વાસ
ઉદ્યોગી=મહેનતુ
ચેન=સુખ, નિરાંત
ફક્કડ=સહેલાણી, છેલ
ખાલી=નકામો, ફોકટ
અસલ=અગાઉ

ઝાઝો=ઘણો
મેળવી=સરખાવી

પાઠ ૩ જો

ટટ્ટુ=નાનો ઘોડો
હડહડતો=પુરેપુરો, તદ્દન
કળયુગ=ખરાબ વખત
દૂર=છેટે
બૂમ=હાંક
બુદ્ધિ=અક્કલ
મોજથી=મજાથી
શરમાઇ=લજવાઇ
શ્રાવક=જૈનધર્મ માનનાર
મેળો=તમાસો
ખભે=ખાંધે
તોફાન=મસ્તી
બજાર=હાટ, ચૌટું
દોરે=લગામ પકડીને આગળ ચાલે
છતે=છે
ફરી ગઈ=જતી રહી
ખરેબપોરે=મધ્યાનકાળે
રાજાના કુંવર જેવા=કોમળ
હિંડાડે=ચલાવે
ખર્યુંપાન=ઘરડો, વૃદ્ધ
જોસબંધ=જોરથી, સપાટાબંધ

સંઘ=જાત્રાળુઓનું ટોળું
ઘાતકી=દયા વગરનો. નિર્દય
ભાર=વજન, બોજો
વીખરાઇ જશે=અળગાઇ જશે
જવાબ=ઉત્તર
વખતસર=બરાબરવખતે
પૂલ=નદી કે ખાડી પરથી જવા આવવાને માટે બાંધેલો રસ્તો
ફીકે મોડે=ઝીલે મોઢે; દીલગીર ચહેરે
પસ્તાયા=દીલગીર થયા
સલાહ=વિચાર
દશા=હાલ; હાલત; સ્થિતિ

સાર.

'આપ બુદ્ધિએ જય જયકાર, પરબુદ્ધિએ પ્રલાયકાર' માટે આપણી પોતાની બુદ્ધ પ્રમાણે ચાલવું પણ આપણી બુદ્ધ ખરે રસ્તે દોરવે છે કે ખોટે તેનો વિચાર કરવો.

પાઠ ૪થો.

નરસિંહચૌદશ=વૈશાખ સુદ ચૌદશ
ભંડાર=ખજાનો
વાણીથી=બોલથી
પેદા=ઉત્પન્ન
માઠું=ખોટું
સ્ત્રી પુરૂષ=ધણીધણીઆણી
ઇશ્વરભક્તિ=ઇશ્વરનુંભજન

ગાળતાં=ગુમાવતાં, કાઢતાં
રૂપ=દેખાવ, શોભા, ખૂબસુરતી
ગુજરી ગયા=મરીગયા
ઉછેરવા=મોટા કરવા
ભણાવવાનું=વિદ્યાભ્યાસ કરાવવાનું
મા પર આવી પડયું=માને માથે પડયું
સ્વભાવ=ખાસીયત
સલાહ=વિચાર
મદદ કરે=આશરો આપે
અસર=લાગણી
પરગજુ=પારકાના પર ઉપકાર કરનાર
નીવડયે=નીકળ્યો
અભ્યાસ=મહાવરો, મં-ડયા વહેવું તે
શિક્ષક=મહેતાજી. ગુરૂ
માનીતો=વહાલો, પ્યારો
નાનીમોટી=સહેલી અઘરી
બાબતો=વિષયો
ઇચ્છે=ચાહે
સાંઢ=આખલો
પછાડી=પટકી, અફાળી
ધાર=રેલો
ખડખડ હસવા લાગ્યા=મશ્કરી કરવા લાગ્યા

અંતઃકરણ=મન, દીલ
એકદમ=ઓચીંતી
ફેંટો=માથે બાંધવાનું લુગડું
પાટો=લુગડાનો ચીરો
ઘા=જખમ
ગાડીવળો=ગાડીવાન
સોંપ્યો=હવાલે કર્યો
વખાણ=સ્તુતિ, સારૂં કહેવું તે
જીવતો ઘેર આવત નાહ=મરી જતે
ખસ્યો નહિ=ગયો નહિ
વૈદ=દેશી દાક્તર
શુદ્ધિ=ભાન
આશ્ચર્ય=નવાઈ
પરગજુપણું=પરોપકાર, પારકાનું ભલું કર-વાનો ગુણ

પાઠ ૫ મો.

ઉંમર=વરસ
ગુજરાન=ભરણ પોષણ
પ્રીતિ=હેત, પ્યાર
દયાથી ઉભરાઇ આવ્યું=ઘણીજ દયા આવી.
ખાડાપડયા=બેસી ગયું, કુવા પડયા
ખડ=ઘાસ

જીવ આવ્યો=શુદ્ધિ આવી
આશીષ=સારી દુવા; આશીર્વાદ
ખુંચેલો=ફળી ગએલો
કાંઠે=કિનારે
ડુબતો=બુડતો
કુટુંબના=વંશના, સગાંના
ભાઇબંધ=દોસ્તદાર
ઉભરાઇ=છલકાઈ
જંગલી=ઝાડી ખાનાર
પેઠો=ગયો
કૃપાથી=મહેરબાનીથી
ઉંધો=અવળો
ટંગાવી=લટકાવી
પાડ=ઉપકાર
ઇનામ=ભેટ, બક્ષીસ
શેભાય=ખોટી થવાય
છેટે=આઘે
ધાડું=ગીચ
ઇજા=દુઃખ
સહી સલામત=સુખેથી, જોખમ કે અડચણ વગર
વિવાહ=લગ્ન
સામેલ=દાખલ

સાર.

આપણે હરેક માણ-

સના ઉપર ઉપકાર કરતાં રહેવું જેથી ઇશ્વર આપણાપર ખુશી થશે અને આપણું ભલું કરશે.

પાઠ ૬ ઠ્ઠો.

અદલ=વાજબી
ગામઠી=મહેતાજીની
ધંધામાં=રોજગારમાં
વળગ્યો=લાગ્યો
મકાન=ઇમારત
સલાહ=વિચાર
ઉમેર્યો=વધાર્યો
પૈસાદાર=પૈસાવાળો; તાલેવંત
હાલ=સ્થિતિ, દશા
નસીબદાર=નસીબવાન; ભાગ્યશાળી
ફાવતોગયો=વધતો ગયો
ધન=પૈસા, દોલત
કુટુંબ=વંશ, ઓલાદ
કીંમતી=મૂલ્યવાન. ઘણી કીંમતનો
ઘરેણાં=દાગીના
ઘડાવ્યાં=કરાવ્યાં
દોલત=પૂંજી
ખરીદ્યા=વેચાતા લીધા
આબરૂ=કીર્તિ
મરણ પથારીપર પડ્યા=મરવા પડ્યા
મરણ=મોત, કાળ
મીલકત=પૂંજી, દોલત
ભાગ=હિસ્સો, વહેંચણ
વર્તીશું=ચાલીશું
ત્રીજોભાગ=ત્રણભાગમાંનો એક ભાગ
અર્ધોભાગ=બેભાગમાંનો એક ભાગ
નવમોભાગ=નવભાગમાંનો એક ભાગ
કબુલાત=વચન, મોંઢાનો કોલ
દહાડોપાણી=મરણ પાછળનો ખરચ
તોડ=ફેંસલો, નિકાલ
દિવાન=પધાન, વજીર
ખબર=જાણ, માલમ
વાહવાહ=વખાણ
ઇનસાફ=ન્યાય

પાઠ ૭ મો.

પોળ=શેરી
લખોટે=મંજે
સુશોભિત=દેખાવડા
અટકાવ્યો=રોક્યો; ખાળ્યો.
નજીવી=નકામી, માલ વગરની
ટેવ=આદત
પહેલેથી=અગાઉથી; પહેલાંથી
પાપી=દુષ્ટ
સજા=શિક્ષા (બધે
આસપાસ=આજુબાજુ;
આકાશ=ગગન
અંતર=મન
આભાસ=અજવાળું; તેજ
ચાસ=ખેતરમાં હળે કરીને પડેલા આડા ઉભા લીટા
પાસ=પાસે, નજીક
વિશ્વપતિ=દુનીઆનો ધણી, પરમેશ્વર
વાસ=મુકામ, રહેઠાણ
ભોંયમાં=જમીનમાં
ભોંયરે=ભોંયરામાં
ઘડીએ=કરીએ, રચીએ
ઘાટ=વિચાર
જગતનો તાત=દુનીઆનો બાપ; પરમેશ્વર
ખોળાએ=શોધીએ
કણી=રજકણ; ઝીણામાં ઝીણો ભાગ
કામ=માટે
જગકર્તા=દુનીઆ બનાવનાર; પરમેશ્વર
વિના=વગર
ઠાલું=અમથું, ખાલી

ઠામ=ઠેકાણું

સાર

પરમેશ્વર બધેજ ઠેકાણે છે માટે આપણે ખોટાં કામ કરતાં બીવું (ખોટાં કામ કરવાંનહિ)

પાઠ ૮ મો.

ઇશ્વર=પરમેશ્વર
સ્તુતિ=વખાણ
વિશ્વસ્વામી=ઇશ્વર; દુનીઆનો ધણી
શીશ=માથું
નામી=નમાવી
શીશનામી=માથુંનમાવી; પગે લાગી
આપદા=દુઃખ
ઉગારો=બચાવો, તારો
દીનાનાથ=ગરીબનો ધણી (પરમેશ્વર)
આધાર=આશરો, ટેકો, મદદ
માત=મા, માતા
તાત=બાપ, પીતા
સદા=હંમેશાં, દરરોજ
પાળનાર=પોષણ કરનાર
ઉપકારો=પાડ, આભાર
રાંક=ગરીબ
અજ્ઞાન=સમજણ વગરનો, અણસમજુ
પ્રાણી=જીવ
તુંથી=તારાથી
અજાણી=જાણ્યા વગરની
ન અજાણી=અજાણી નથી, જાણીતી છે
ક્ષમા=માફી
વાંક=ગુનોહ, તકસીર
મતિ=બુદ્ધિ, અક્કલ
છેક=ઘણીજ
દીલ=મન, અંતર
ધારો=આણો, લાવો
કુટુંબી=કુટુંબના
જનો=માણસો
સારાં=નિરોગી, તંદુરસ્ત
ભક્તિ=ભજન
શક્તિ=બળ
દાસ=સેવક, ચાકર
નિવારો=દૂર કરો, મટાડો; ટાળો

પાઠ ૯ મો.

દર=નાનાં પ્રાણી પોતાને રહેવા માટે ભોંયમાં જે બાકાં પાડેછે તે
છાંયે=શીળે, છાંયડે
દોડાદોડ=નાસાનાસ
પંજામાં=દાવમાં, સપાટામાં
સપડાયો=પકડાયો, ઝલાયો
દાસ=ચાકર
સાંભરતી=યાદ આવતી
હસતો હતો=મજાક કરતો હતો
બેવડો=બમણો
કાલાવાલા=કરગરી કહેવું તે; આજીજી
ગુનો=વાંક, તકસીર
માફ=ક્ષમા
આફત=આપદા; દુઃખ
સેવક=ચાકર; દાસ
જીવતદાન=કોઇનો જીવ બચાવવો તે
હસીને=મશ્કરી કરીને
મગરૂરી=શેખી, પતરાજી
ગર્વ=અભિમાન
વન=જંગલ, વગડો
ભાન=સમજ, અક્કલ
શિકારી=શિકાર કરનાર
જાળ=ફાંદો
ફાંફાં=ખોટી મહેનત
છુટાયું=નીકળાયું
અકળાયો=ગભરાયો
બૂમો=ઘાંટા
બદલો=સાટું, અવેજ
વાળવાનો=આપવાનો
મહારાજ=મોટા રાજા

ફીકર=ચિંતા
બજાવશે=કરશે
કાતરી=ફરડી
છુટો થયો=મોકળો થયો
અત્યારે=હમણાં, હાલ
તરણા સરખું=તણખ-
લા જેવું; નકામું; નજીવું
જોર=બળ
ગર્વ=મગરૂરી

સાર

ગર્વ કરવો નહિ.

પાઠ ૧૦ મો.

સિદ્ધપુર=સરસ્વતી ન-
દીના કાંઠાપર શહેરછે
ફેરી ફરી=ફરીને છુટક
વેચી
ગુજરાન=ગુજારો
ઘરાક=સોદો લેનાર
ખોટી=ગેરવાજબી,
પરચુરણ=જુદી જુદી
જાતના
ફેરી=વેચવા ફરવું તે
લાભ=ફાયદો
કીમત=મૂલ્ય; ભાવ
છેતરતો=ઠગતો
શાખ=આબરૂ
શાખ બંધાઈ=ભરોસો
પડયો
ઠરાવ્યા=નક્કી કીધા
સામાન=વસ્તુ; ચીજ
પ્રમાણિક=વહેવારમાં
સાચો
પ્રમાણિક રહેતો=ખરી
રીતે ચાલતો
મોહનમાળા=ડોકમાં પ
હેરવાની સોનાની માળા
જડી=મળી
પોલીસ=રૈયતનું રક્ષણ
કરનાર માણસો
થાણું=ચોકી
અમલદાર=ઉપરી
પોલિસ થાણાનો અ-
મલદાર=નાયક
ફરજ=જરૂર, અગત્ય
વાણી=બોલ, શબ્દ,
વચન
માફક=પેઠે
કમાયો=પેદા કીધું
દુકાન=માલ વેચવાનું
ઠેકાણું
શરૂ કર્યો=કરવા માંડયો
વૃદ્ધ=ઘરડો
ભાવ=કીમત, મૂલ
કાશી=ગંગા નદીપર
શહેર છે, બનારસ
આગ્રહ=કાલાવાલા; તાણ
કોલેરા=ઝાડો ને ઉલટી
થાય તે રોગ.
રોગ=રોળ, દરદ
લાગુ પડવાથી=થવાથી.
મહા મુશ્કેલી=મોટી
મુશીબત.
મુશકેલી=મુસીબત, વી-
ટંમણા.
વિધવા=જેનો ધણી
મરી ગયો તે સ્ત્રી.
ધન્ય=શાબાશ

સાર.

કોઇનું પણ હરામનું લેવાની કદી ઇચ્છા રાખવી નહિ, જો આપણે કોઇનું હરામનું લઇએ તો તેની સાથે આપણી પાસે હોય તે પણ જાય.

પાઠ ૧૧ મો.

ખેડીખાવાને=ખેતી ક-
રવાને
દગે=કપટ
રૂચતી=ગમતી.
વાવે=રોપે.
પામે=મળે.
લણે=કાપે.
જમીન=ભોંય.

તુરંગ=જેલ, કેદખાનું
નાદ=ટેવ, છંદ, આદત
જાપતો=ચોકશી; તજ-
વીજ
લાગ=દાવ
ધનવાન=પૈસાદાર, શ્રી
મંત
વિકટ=બિહામણું
રાહ=વાટ
ચોકીદારો=ચોકી કરનાર
દ્રવ્ય=નાણું
લુંટી=ખુંચાવી
પાળ=કોરણ
તાલેવંત=પૈસાદાર
મિઠાઇ=ગળ્યું ખાવાનું;
બરફી પેંડા વિગેરે
સુખે=નિરાંતે
નસીબ=ભાગ્ય
કંદોઇ=સુખડીઓ
ભેળ્યું=મેળવ્યું
તાક્યું=ધાર્યું, ઇચ્છયું
મડદાં=મુડદાં, મરી ગ-
યલાં પ્રાણીઓ
ગીધ=કાડી ખાનારૂં
મોટું પક્ષી
મગર=ઘડીઆળીના જેવું
પણ તેનાથી ૨૫ ગણું
મોટું પાણીમાં રહે-
નારૂં પ્રાણી

સાર.

આપણે કોઇનું ભુંડું ઇચ્છવું નહિ પણ ભલું ઇચ્છવું કે જેથી ઇશ્વર આપણું ભલું કરે.

પાઠ ૧૨ મો.

ગંધર્વ=ગવૈયાની એક
જાત;સ્વર્ગના ગાનારા
ક્ષમા=માફી
સહન થયું=ખમાયું
લાગણી=અસર
ગળગળા=છાતી ભરાઇ
આવેથી નરમ થએલા
આફતો=અડચણો
ડગતું=ખસતું.
કોપ=ગુસ્સો
વર્તણુક=રીતભાત;
ચાલચલગત.
સહન થઇ શક્યું નહિ=
ખમાયું નહિ.
લાખો=સો હજારો;ઘણાજ
ઉપાય=ઇલાજ
ફોસલાવી=સમજાવી;
પટાવી.
જુગાર=જુગટું
જુલમ કર્યો=જબરાઇ
કીધી.

રૂચતી=પસંદ પડતી,
ગમતી.
નીચ=દુષ્ટ, પાપી.
નીચપણું=દુષ્ટતા.
આનંદ=ખુશાલી, મજા
કંઇ બાકી રાખતો ન
થી=ઘણુંજ કરે છે
અપકાર=અવગુણ;
ભુંડું કરવું તે.

સાર.

કોઇ આપણું ભુંડું કરે તોપણ આપણે તેનું ભલુંજ કરવું જેથી ઇશ્વર આપણા પર રાજી થશે.

પાઠ ૧૩ મો.

ભક્તિ=ભજન
ખરૂંખોટું=વાજબી ગે-
રવાજબી.
પ્રજા=રૈયત.
પ્રીતિ=પ્યાર, હેત
રાજકાજ=રાજકારભાર.
કારભારીઓ=કામ ક-
રનારા અધિકારી.
ચતુર=ડાહ્યા, શાણા
સરખા=બરોબર.
હુકમ=આજ્ઞા.

છાનીમાની=મુંગી, બોલતી બંધ
ખરેખરી=સાચી
ડહાપણ=શાણપણ; ચતુરાઇ
પારખી=ઓળખી
અદલ=ખરો, વાજબી
કચેરી=દરબાર
વિષે=બાબત
ચર્ચા=વાતો; વિચાર;
સાક્ષી=સાહેદ
અઘરૂં=વસમું, કઠણ.
અચરજ=નવાઇ; અચંબો
હક=માલકી
ગળેપડુ=ખોટો હક ધરાવનાર; ઢેપડુ
બુરા=નઠારા, ખરાબ
સજા=સિક્ષા

સાર.

બીજાની વસ્તુ ગળે પડી લેવાની ટેવ રાખવી નહિ.

પાઠ ૧૪ મો.

ગૃહસ્થ=કુટુંબ કબીલાવાળો સારી સ્થિતિનો માણસ
મજા=ગમ્મત
નસીબ=કરમ
હાલત=સ્થિતિ
ઉપાડી=ઉંચકી
લંગડો=પગે ખોડવાળો
ધ્યાન=ચિત્ત
કદાપિ=કદાચ
શોધી=મેળવી
કકડીને=ઘણીજ; સખત
નિસાસો=દુઃખ કે દીલગીરીને લીધે શ્વાસ નાખવા તે
અભાગીઓ=અકરમી કમનસીબ
કરમાઇ ગયું=ફીકું પડી ગયું.
ફરમાવ્યું=હુકમ કીધો.
ટેકો=આધાર, આશરો.
હેઠે=નીચે
કાયમ=હંમેશ
તંગી=તંગાશ; ભીડ
મટી=દૂર થઇ, ટળી

સાર.

આપણી બધી ઇંદ્રિયો સાજી છે માટે ઇશ્વરનો પાડ માનવો. અને એ ઇંદ્રિયોનો સારો ઉપયોગ કરવો.

પાઠ ૧૫ મો.

રંગીત=રંગેલો.
સુશોભિત=શોભાયમાન
પીરસી=મૂકી
માન્યા વગર=કબુલ કર્યા વગર
વસ્તી=વાસો, રહેઠાણ.
મશ્કરી=મજાક, ટોળ.
નોતરૂં=જમવાનું કહેણ
છાછરો=જરાક ઉંડો ને પહોળો.
થાળ=મોટી થાળી
ચપચપ=ઝપઝપ.
ખામી=ખાંપણ, ખોડ, કસર
ભાવ=હેત; પ્યાર
ભોળા=પાપ વગરના; ખુલ્લા દીલના.
ખાતર=બરદાસ
સાટું=બદલો.
મોં મલકાવી=મનમાં હસી.
સ્વાદે=લહેજતથી
શરમાયું=લજવાયું.

સાર.

કોઇની મશ્કરી કરવી નહિ જો આપણે કોઇની મશ્કરી કરીએ

તો તે આપણી કરે.

પાઠ ૧૬ મો.

સત્ય=સાચું.
વસે=રહે.
ઉજાસ=પ્રકાશ
વિશ્વપતિ=પરમેશ્વર.
સતનું=સત્યનું.
ચિત=મન
ચિંતન=ધ્યાન મનન.
ચિંતન કરવું=ધ્યાનધરવું.
સત=સાચું.
વાચક=શબ્દ; વચન.
નિશ્ચય=નક્કી; નીરધાર.
ઉચરવું=બોલવું; કથવું.
અસત્ય=ખોટું.
જશથી=આબરૂથી; ઈજ્જતથી.
ઝળકીત=પંકાયલા, વખણાએલા, પ્રકાશીત.
જગે=દુનીઆમાં.
બીજ=બીયું.
વૃક્ષ=ઝાડ,
વિશાળ=મોટું.
ગુણકારી=ફાયદાકારી.
ફળ=પરિણામ, છેવટ
આશ્રય=મદદ
છાંયતળે=શીળામાં
પરિતાપ=દુઃખ
આફત=દુઃખ, વીટંબણા
પ્રગટે=ફેલાય.

છળ=લુચ્ચો, કપટી.
દુષ્ટમતિ=નઠારી બુદ્ધિ.
ભય=બીક, બો.

હટે=નાશપામે;જતો રહે.
જોગ=બનાવ; કારણ; યોગ,
છુપાઇ જશે=ઢંકાઈ જશે, ગુપ્ત રહેશે. જાહેરમાં નહિ આવશે.
છેવટ=આખરે, પરિણામે.
વાદળ=આભલું.
છુપશે=ઢંકાશે, દબાઇ જશે.
દીપશે=પ્રકાશશે.
ફરીને=બીજીવાર.
આંચ=નુકસાન.
વદી=બોલી. ઉચરી.
કલેશ=દુઃખ.
અનેક=ઘણા.
હરે=દૂર કરે, મટાડે.
સમું=સરખું; બરાબર.
અન્ય=બીજું.
ખરે=નિશ્ચે, નક્કી.
અતિ=ઘણો, બહુ.
રીઝશે=ખુશી થશે.
ધર્મ=કર્તવ્ય, ફરજ.
સ્વર્ગ=કૈલાસ, દેવોનું રહેઠાણ
રીઝો=ખુશી થાઓ.

સાર.

હંમેશાં સત્ય બોલવાથીજ લાભ છે, અને તેથી પરમેશ્વર ખુશી થાય છે.
જુઠામાં જુઠો માણસ પણ એક દિવસમાં જુઠા કરતાં સાચું વધારે બોલે છે, એ ઉપરથી ઇશ્વરને સાચુંજ ગમે છે એમ સાબીત થાય છે

પાઠ ૧૭ મો.

મુસાફર=વટેમાર્ગુ.
છાયા=શીળો.
તંબુ=લુગડાનું ઉપાડી લેવાય એવું ઘર.
ભરવાડ=ઘેટાં ચારનાર.
પાકાં=છો ઈંટના.
નેસ=ભરવાડવાડો, રબારી ભડવાડને રહેવાનાંઝુંપડાંવાળીજગો.
વખાણ=તારીફ.

રિવાજ=ધારો; નિયમ.
વર્તમાનપત્ર=છાપું;ચાલતા વખતની હકીકતના છાપેલાકાગળ.
બાંકડો=પીઠવાળી પાટલી.
ઉત્તર=જવાબ.
સવારી=નોકરીની મુસાફરી.
સપાટ=સરખી.
મીલનસાર=મળતાવડા
પરોણાચાકરી=પરોણાગત
પરોણો=મેમાન.
શરીર=ડીલ.
ભારી=બોજારૂપ.
પૂજે છે=સેવા કરે છે.
ચામડીઆ=ચમાર;ચામડાનો ધંધો કરનાર.
સામાન=વસ્તુ; ચીજો
વિદ્યાર્થી=શિષ્ય; વિદ્યાભ્યાસ કરનાર.
મદદ=સહાયતા.

સાર.

જરૂર વગરની ચીજો પછાડી ઓછો ખરચ કરવો અને તેનો ઉપયોગ પરોપકારમાં કરવો.

પાઠ ૧૮ મો.

સ્વચ્છ=ચોકખું.
રડારોળ=બૂમ પાડી રડવું તે.
શણગારી=પહેરાવી.

વાળુ=રાતનું ભોજન.
છિદ્રો=કાણાં.
મેલ=કચરો.

ચીકણી=ચીકાશવાળી.
લુછી=લોહી.
તમાસો=ખેલ, રમત.
સ્વરૂપવાન=દેખાવડો, શોભીતો.

વરખ=સોના રૂપાના પાતળા કાગળ જેવા પતરા
ચોંટાડયા=વળગાડયા.
મન થયું=ઇચ્છા થઇ.
પથારી=બિછાનું.

બેભાન=ભાન વગરનો, શુદ્ધિ વગરનો.
પડોશણ=પાસેના ઘરની રહેનાર.
કરકરૂં=ખરબચડું.
શણગાર=શોભા.
ઢાંકણું=કવર.

કંટાળો=ચીતળી, સુગ.
પસરે=ફેલાય.
બંધ થવાથી=પુરાઇ જવાથી.
નુકસાન=હાનિ.
ભિનાશ=ભેજ.
ચોંટી=વળગી.
પુરી નાંખેછે=ઢાંકી દેછે.
ખુલ્લાં=ઉઘાડાં.
રેડયું=ઢોળ્યું.
સમજુ=સમજણવાળા.
મુખ્ય મતલબ=મૂળહેતુ.
મતલબ=હેતુ, ધારણા.
પારપડતી નથી=ખબર આવતી નથી.
ચોળીને=મસળીને.
કાપનારી=દૂર કરનારી.
ફાયદો=લાભ.
કરકરા=ખરબચડા.

સાર.

માણસે હમેશાં નહાવું. શરીર શોભાવવાને કાન નાક વીંધાવવાં નહિ,કારણકે જો તેમ કરવાની જરૂરજ હોત તો તે પરમેશ્વર આપતજ.

પાઠ ૧૯ મો.

ભાઇભાંડુ=ભાઇ બેન.

ઘરેણાં=દાગીના
પાક=પેદાશ
ધનવાન=પૈસાવાળા.
અઘાટ=ધણીપણાના હક સાથે, તમામ હક સાથે
વિદ્વાન=પંડિત
પસંદ પડી=ગમી
ઉદ્યોગી=મહેનતુ
સહેજ=જરા
ઉપજ=પેદાશ.
ઘરખરચ=રોટલાખરચ
દુકાળ=મોંઘવારી; અનાજપાણી મોંઘા મળે એવો વખત
જરૂર=અગત્ય.
કરકસર=ખપ જેટલું વાપરવું તે
ચરૂ=કડાંવાળો દેગડો.
સોનામહોરો=સોનાના સિક્કા
ઉતરે=ઓછો આવે
આગ્રહ=તાણ;કાલાવાલા
ચુકાદા=ફેંસલા.
નિર્ણય=ફેંસલો;ચુકાદો
પાક=ફાલ

સાર.

પ્રમાણિકપણે ચાલવાથી ઇશ્વર ખુશી થાય છે માટે પ્રમાણિકપણે ચલવું.

પાઠ ૨૦ મો.

વિષયો=બાબતો
અરધું=અડધો અડધ.
લાંચીઆ=લાંચ લેનારા.
મનોહર=દેખાવડા.
ઝુલે=ડોલે.
દૂર=અ ઘી.
ગુસ્સો=ક્રોધ, રીસ.
વાંસામાં=પીઠમાં
માનીતો=વહાલો.
દિલ્હી=જમના નદીના કાંઠાપર શહેર છે.
પ્રખ્યાત=નામીચો.
પરાક્રમી=શૂરો.
શોખીન=કોઇપણ બાબતમાંઆનંદ લેનારો.
આસરો=મદદ
મોં ઉતરી ગયાં=ઉદાસ થયાં.
ખજાનચી=ખજાનાનો ઉપરી;તિજોરીનો ઉપરી
નામદાર=પ્રખ્યાત, પંકાયલો.
હઠ=જીદ, આપમત.
આજીજી=કાલાવાલા.
ફટકા=સપાટા, નેતર-કે ચાબુકના ઝપાટા.
નિશ્ચય=ઠરાવ.
ભાગીદાર=ભાગીઓ.
ખુદાવંદ=મોટો માલિક (મોટા દરજાવાળાને માટે બોલાય છે.)
શરત=કબુલત.
હજુરમાં=રૂબરૂમાં, આગળ.

સાર.

હકથી વધારે લેવાની ઇચ્છા રાખવી નહિ.

પાઠ ૨૧ મો.

ગર્વ=અહંકાર.
માઠાં=ખરાબ.
ફળ=ફાયદો.
હલકો=તુચ્છ,
નાનો=બાળક.
તોફાની=મસ્તીખોર; ઉદમાતીઓ.
કાયર=હેરાન.
આંકી=ડામ દઇ નિશાની કરી.
ચર્યો=ખાઇ પી મસ્ત થયો.

ફાટયો=જબરો થયો; ફાલ્યો.
માતેલા=ખાઇ પીને જબરા થએલા.
જબરો=જોરાવર
મચ્છર=ડાંસ.
ગણગણતો=ગુણગુણ કરતો.
નીચ=હલકો.
અહીંથી=આ ઠેકાણેથી
દૂર જા=આઘો ખસ,
નબળા=કમજોર.
હાથ ચલાવવે=મારવું
ઘટતે=લાયક.
પલક=જરાવાર; ક્ષણ.
કચરી=ચગદી.
યુકિત=તદબીર, કળા.
નસકોરાં=નાકનાં બેકાણાં
પેસીગયો=દાખલ થયો.
ચટકા=ડંખ.
તોબાતોબા=કાયરકાયર.
પોકરાવી=કરાવી.
કાલાવાલા=આજીજી.
ફુલાઇ ગયો=મગરૂરથયો
અહો=અરે.
શબ્દો=બોલ, વચન.
અભિમાની=અહંકારી.
ઉલાળું=કાઢું.
ફસાયો=સપડાયો.

ફાંફાં=ખોટી મહેનત; વળખાં.
હલકા મનનો=નીચ વિચારનો.
નમ્ર=ગરીબ; દીન.
ફળ=પરિણામ, છેવટ

સાર.

કદી અહંકાર કરવો નહિ, અહંકારી માણસો ધારેકે મારા જેવો કોઇ નથી પણ તેના માથાનો કોઇ હોયજ.

પાઠ ૨૨ મો.

મિત્ર,=દોસ્તદાર,ભાઇબંધ
પુસ્તકાલય=લાયબ્રેરી; જ્યાં વાંચવાલાયક પુસ્તકો રાખેલાં હોયતે.
ચિત્રો=છબીઓ.
વૃત્તાંત=હેવાલ,જીંદગીનાં હેવાલનું પુસ્તક.
બહારપડયું=જણાયું; જાહેર થયું.
બાળપણ=નાનપણ; બચપણ.
અભ્યાસ=મહાવરો
જાણવાજોગ=જાણવા લાયક.
ભલે=ખુશીથી.

ધાર=અણી, વહેતીકોર
ઇનામ=ભેટ, બક્ષીસ.
કુહાડી=લાકડા ફાડવાનું હથિયાર.

કરમાઇ=ચીમળાઇ.
ગુસ્સો=ચીડ
ધમકાવ્યા=સપડાવ્યા; ધમકી આપી.
જવાબ=ઉત્તર.
શા માટે=શા વાસ્તે.
ખબર=જાણ; માહીતગારી.

ગભરાયે=અકળાયો.
સાચું=ખરૂં, સત્ય.
દીલગીરી=અફસોસ.
અત્યારે=હમણાં, હાલ
હજાર ગણો=બહુજ, ઘણોજ.

કળી=ખીલ્યાવગરનું ફૂલ
રૂપેરી=સફેદ રંગનું.
વચન=બોલ, શબ્દ.
ગણું છું=કરૂં છું,ઠેરવું છું
લક્ષણ=ગુણ. ટેવ.
પારણામાંથી=ઘોડીઆમાંથી.

ઉંચા=ઉમદા, સારા.
અધિકારી=અમલદાર.

પંકાયો=વખણાયો.

સાર.

સાચાનું ફળ અંતે સારૂંજ છે સાચું બોલવાથી સામો માણસ ગુસ્સે થતો નથી. પણ ઉલટો આપણાપર ચાહેના રાખે છે. માટે હંમેશાં સાચું બોલવાની ટેવ રાખવી.

પાઠ ૨૩ મો.

ઉમરાવ=અમીર, શ્રીમંત

શિકાર=જનાવરોને તાકીને ગોળી મારવી તે.

આરામ=વિશ્રાંતિ, વિસામો.

ફકીર=સાંઇ, મોલા.

ઇશ્વર=ખુદા.

બંદગી=પ્રાર્થના.

સુલતાન=મુસલમાન પાદશાહ.

તરસ=પ્યાસ, શોષ.

નામદાર=નામીચા, પ્રખ્યાત.

અહેસાન=પાડ.

માનું છું=ગણું છું.

લાયક=જોગ.

ખોરાક=ખાવાનું.

હાજર કરૂં છું=રજુ કરૂં છું.

ડોલચું=ડોલજેવું નાનું વાસણ.

ભાવથી=હોંસથી, ખુશીથી.

શાંત=ઠંડો.

વિનંતી=નમનતાઇથી કહેવું તે, અરજ.

જાગીર=ઇનામી જમીન; સરકાર તરફથી મળેલું ગામ કે જમીન.

સાન=અક્કલ; સમજ.

સંબંધમાં=વિષે.

અંદેશો=શક; વહેમ.

જાતે=પોતે.

ઝવેરખાનાનો=જવાહીરખાનાનો, કીંમતી રત્નોનો.

ઉપરી=અધિકારી; સરદાર.

અદેખાઇ=ઇર્ષા.

ઇલાજ=ઉપાય.

ભંભેરવા=ખોટું ખોટું સમજાવવા.

સંતાઇ=છુપાઇ.

ભિખારી=ભીખમાગનાર

ઇર્ષાખોર=અદેખા, કેદીલા.

સંભારૂં છું=યાદ કરૂં છું.

સ્થિતિ=હાલત.

હાલત=દશા.

ભેટયો=છાતી સાથે દાબ્યો.

પ્રધાન=વજીર.

દેશનિકાલ=દેશપાર; દેશ બહાર કાઢી મૂકવું તે.

સાર.

માણસની ચઢતી પડતી જીભવડે થાય છે જો આપણે નમનતાઇ વાપરીએ તો સામાનો પ્યાર મેળવીએ, માટે ઇર્ષા છોડી નમ્ર સ્વભાવ રાખવો કે જેથી ઉમરાવોના જેવા હાલ થાય નહિ.

પાઠ ૨૪ મો.

પંચ=પાંચ કે વધારાનું ટોળું.

વાદવિવાદ=રકઝક; તકરાર.

તુરત=તરત.

દરબાર=કચેરી.

નાર=માદા.

ગણના=ગણતરી; કદર બૂજ.

ગરીબડી=ગરીબ.
વલવલે=ટળવળે, વલખાં મારે.
પય=દૂધ.
વફાદાર=વિશ્વાસુ.
ધાન=અનાજ, ખાવાનું.
તન તોડીને=ઘણું વૈતરૂં કરીને.
માન=આબરૂ.
સેવા=ચાકરી.
માનવી=માણસ.
ઉપાડે=ઉંચકે.
ભાર=બોજો, વજન.
મણબંધી=ભારે, મણના માપથી.
બોજા=વજન, તોલ.
બીન=વગર, વિના.
ઉપકાર=પાડ.
તન=શરીર.
નીમક=મીઠું; લુણ.
હલાલ કરૂં છું=બદલો વાળી આપું છું.
હાર=પરાજય, હારવું તે.
માલિક=ધણી.
રસ્તો કાપું=મુસાફરી કરૂં.
પીઠ=વાંસો; બરડો.
સ્વાર=સવાર, ઘોડાપર બેસી ફરનાર.

દરકાર=પરવા.
માર્ગ કાપવા=રસ્તો ઓછો કરવા, અંતર ઓછું કરવા.
સફર=લાંબી મુસાફરી.
દૂર=આઘે.
મુજ=મારો.
જળકાજે=પાણીને માટે
જીવ લીએ છે=મારી નાખે છે.
ક્રુર=ઘાતકી; દયા વગરનો.
પરોપકાર=પારકાનું ભલું કરવું તે.
અંબાડી=હાથીપર બેસવાની બેઠક.
કેરો=નો.
મુજ=મારા.
આધાર=આશરો; ટેકો.
દીપે=શોભે; સારો દેખાય
શ્રેષ્ઠ=સૌથીસરસ; ઉત્તમ
પશુ=ચોપગા જાનવર.
સરદાર=મોટો ઉપરી.
ન્યાય=ઇનસાફ.
નિર્દોષી=વાંક વગરનો; નિરપરાધી.
તલ=જરા જેટલો,થોડો.
ત્રાસ=બીક; ભય.
તોય=તોપણ.

તલપે છે=તાકે છે, ધારે છે.
માંસ=ગોસ.
કસાઇ=ચંડાળ.
કર=હાથ.
ઠાર બનું છું=કપાઇ જાઉં છું.
કુલ=બધો; તમામ.
બોજ=બોજો.
વાહન=ગાડી વગેરે
વ્યાપાર=વેપાર.
ઘડી=થોડો વખત;
ચોવીસ મિનિટ.
કરાર=વિશ્રાંતિ, આરામ.
ખર=ગધેડો.
ગજ=હાથી.
આશા=ભરોસો.વિશ્વાસ.
અથડાય=અફળાય.
આશાપર અથડાય= ભરોસાપર રહે
ખલક=જગત; આલમ દુનીઆ.
દંડે=શિક્ષા કરે.
પીડતાં=દુખ દેતાં.
કોપે=ગુસ્સે થાય, રીસે ભરાય.
કીરતાર=પરમેશ્વર; બનાવનાર.

સાર.

આપણા પાળેલા જનાવરો પાસે ગજા ઉપરાંત કામ કરાવવું નહિ, પેટપુર ખાવાનું આપવું અને દયા રાખવી.

પાઠ ૨૫ મો.

ગુનો=કસુર;
ખોટું=જુઠું.
અજાણે=ગફલતથી.
સદ્ગુણી=સારા ગુણવાળા.
કબુલાત=વચન, કરાર, ઠરાવ.
ધક્કા=હડસેલા.
આરસો=મોં જોવાની મોટી આરસી.
ફૂટી ગયો=ભાંગી ગયો.
ફોડાવ્યા=કકડા કરાવ્યા.
ફોડયો=ભાંગ્યો.
મા=નાહ.
બોલ મા=બોલ નહિ.
કસુર=વાંક, ગુનો,
સૌથી સારૂં=ઉત્તમ, શ્રેષ્ઠ.
જાણે અજાણે=જાણતાં અજાણતાં.
માનવી=કબુલ કરવી.
ગુનેગાર=અપરાધી, કસુર કરનાર.
નારાજ=નાખૂશ.
બીક=ભો.
સાચેસાચું=ખરેખરૂં.
ઉદાસ=દીલગીર.
સુખેથી=વગર ફીકરે.
હેઠે=નીચે.
રૂએ=રડે. (કસીર.
દોષ=વાંક, ગુનો, ત-
સંતાડવા=છુપાવવા.
ભૂલ=ચૂક (સાંખું.
સહન કરૂં=ખમું, વેઠું,
નીવડે=નીકળે, થાય.

સાર.

ગુનો કબુલ કરવાથી પરમેશ્વર ખુશ થાય છે. અને આપણા મનને બીક રહેતી નથી.

પાઠ ૨૬ મો.

સારે રાગે=મધુર સ્વરે, મીઠે અવાજે.
ગુંથેલી=વળ દીધેલી.
આનંદથી=હોંસથી.
લાયક=યોગ્ય.
બાળાઓ=છોકરીઓ, બાળકીઓ.
હોંસેહોંસે=ઉમંગથી.
કન્યા=કુંવારી છોકરી.
સીવણ=સીવવાનું કામ.
રંગબેરંગી=તરેહતરેહના રંગના.
ગળપટા=ગળે બાંધવાના પટા.
લેખાં=મોઢે ગણવાના હિસાબ મુખગણિત.
ઘાટ=આકાર.
પ્રદર્શન=સંગ્રહસ્થાન; નમુનેદાર ચીજો બતાવવા માટે એક ઠેકાણે ભેગી કરી રાખવી તે.
સાદડી=ચટાઈ
ચિત્રકામ=ચીતરવાનું કામ
તલ્લીન=મશગુલ, લીન; એક ચિત્ત.
વિષય=બાબત.
ખુબી=મજા,
કેળવાય=કસાય.
સંખ્યા=નંબર.
મહેતીજી=કન્યાશાળાની વડી સ્ત્રી શીક્ષક.
ગુણી=ગુણવાન.
શિક્ષકો=આસિસ્ટંટો.
વર્તે=ચાલે.
વિવેક=સભ્યતા.

સલાહસંપ=એક વિચાર; મળી સમજીને ચાલવું. તે
શિક્ષણ=શીખવવાનું કામ.

સાર.

છોડીઓને ભણાવવાથી તેમની અક્કલ ખીલે છે, માટે છોડીઓને ભણાવવી જોઇએ.

પાઠ ૨૭ મો.

ઉપયોગ=ખપ.
સંગ્રહ=સંઘરો; એકઠું કરવું તે.
હકીકત=બ્યાન, વિસ્તારી કહેવુ તે.
હરકત=અડચણ.
દ્રવ્ય=પૈસા.
ભરી=ચાલી.
સંઘરો=સંગ્રહ.
કુદરતનું=ઇશ્વરી શક્તિનું
અવલોકન=ધારીને જોવું તે, બારીક તપાસ.
રાજધાની=રાજા જે શહેરમાં રહેતા હોય તે શહેર; રાજગાદીનું શહેર; પાટનગર
ઇમારતો=ઉંચી બાંધણીનાં ઘરો.
કિલ્લો=ગઢ.
રચના=બનાવટ; ગોઠવણ
બાંધણી=બાંધકામ.
ખાણે=અનાજ ભરી મૂકવા માટે જમીનમાં જે ખાડા ખોદેલા હોય છે તે
જાર=જુવાર.
ખાનગી=પોતાની.
સળી=સડી; જીવાત પડી.
ભુકરો=રેતી; એક જાતનો પોચો પત્થર.
ખડ=ઘાસ.
ગંજી=ઢગલો.
સવાલ=પ્રશ્ન. (ખપતી.
અગત્યની=જરૂરની,
આગગાડી=દેવતા અને પાણીના બળથી (વરાળથી) ચાલતી ગાડી.
આગબોટ=દેવતા અને પાણીના બળથી (વરાળથી) ચાલતું મોટું વહાણ
સાધન=વસ્તુઓ; સાહિત્ય
પુષ્કળ=ઘણું, બહુ.
દાણા=અનાજ.
નાણાં=પૈસા.
અવારનવાર=વારાફરતી.
જંતુ=જીવડાં.
સંઘાત=મેળાપ.

સાર.

પૈસા બચાવ્યા હોય તે ઘડપણના વખતમાં તથા આફતના વખતમાં ખપ લાગે છે માટે દરેક માણસે પૈસાનો સંગ્રહ કરવો જોઇએ. **"વખત અને પૈસો નકામો ગુમાવવો નહિ.**

પાઠ ૨૮ મો.

પરબ=મુસાફર લોકને મફત પાણી પાવાનું ઠેકાણું.
ચળકાટમારતા=માંજેલા, ચળકતા. (એક.
વારાફરતી=એક પછી
કઠિઆરા=લાકડા ફાડનાર; લાકડા કાપીને વેચનાર (ઢીધેલું.
ધર્માદા=દાનમાં આપી
મનોહર=રમણીય; મનને ખૂશ કરે એવું.
વળેલો=વળગેલો.
ખરોતડકો=સખત તાપ.
વિસામો=આરામ.
દશમોભાગ=દશાંશ; દશ ભાગમાંનો એકભાગ.
આર્શીવાદ=આશીશ,દુવા.

ઉપયોગ=વપરાશ.
ટાળવામાં=મટાડવામાં; દૂર કરવામાં.
શીતળ=ટાઢી, ઠંડી.

સાર.

જે કંઇ કમાવું તેમાંથી થોડો ભાગ પણ ધર્મના કાર્યમાં ખરચવો. **"धर्मे जय अने पापे क्षय."**

પાઠ ૨૯ મો.

ઉપાડયો=ઉંચકયો.
મરઘી=કુકડી.
નકામા=ફોકટના.
ઉદ્યમે=ધંધે.
વળગ્યો=લાગ્યો; બાઝયો
આબરૂ=ઇજ્જત.
શેખસલ્લી=ખોટા વિચાર કરનાર.
તરંગ=ખોટા વિચાર; મનના બુટ્ટા.
તર્ક=મનસુબો; વિચાર
તર્કઉઠાવે=મનસુબા કરે.
પાર=છેડો, અંત.
ઠરાવી=નક્કી કરી.
ખાડવો=ઘી ભરવાનું. માટીનું વાસણ.
ધુણાવી=હલાવી.
ઠપકો=ગુનાના બદલામાં કડવા શબ્દ કહેવા તે.
ઘર ભાગ્યું=ઘરબાર વગરનો થઇ પયો.
ગાળીનાખ્યા=ગુમાવ્યા.
માફક=પેઠે.
ચેતવ્યો=ખબર આપી.

સાર.

આપણા ધંધા સંબંધીજ વિચારો કરવા એકદમ પૈસાદાર થઇ જવાનો વિચાર કરવો નહિ.

પાઠ ૩૦ મો.

ઉડાવવા=ચગાવવા.
મુકાવ=મેલાવ.
ભોંય=જમીન.
મદદ=સહાય.
છેક=તદન.
ફરીથી કરો=બીજીવાર કરો. મતલબ હરકાંઇ સારૂં કામ પુરૂં ન થાય ત્યાં સુધી ફરી ફરીને કરવું.
પતંગ=કનકવા.
નારાજ=નાખુશ, નાઉમેદ
ચઢાવવા=ઉડાડવા.
સપાટા=ઝપાટા.
વાતો બંધ થયો=સ્થિર થયો.
ગોથું ખાઇ=ઉંધો થઇ.
કાયર થવું=કંટાળવું.
પ્રયાસ=અજમાયસ.
આસમાન=આકાશ.
ટપકા=ડાઘા.
વીંટવા=લપેટવા.

સાર.

શરૂ કરેલું કામ પુરૂં ન કરીએ તો કરેલી મહેનત નકામી જાય અને લોકમાં મજાક થાય માટે હરકોઇ કામનો આરંભ કરતાં પહેલાં વિચાર કરવો કે એ કરવું વાજબી છે કે નહિ અને વાજબી લાગે તોજ આરંભ કરવો; અને આરંભ કર્યો તો તે કામ પુરૂં કરવુંજ વચ્ચેથી અધુરૂં મૂકી છોડીદેવું નહિ. જે માણસ એ પ્રમાણે નથી કરતો તે બાયલો કહેવાય છે.

પાઠ ૩૧ મો.

ડોલે=હાલે.
તરવર=મોટું ઝાડ.

ઝુલાવે=હિંચોળા, હલાવે.
પાન=પાંદડાં; પાંતરાં
ગાન=ગાયન.
ધ્યાન ધરતાં=ઇશ્વરને પોતાના મનમાં આણતાં.
કલ્લોલ=ચેનબાજી; આનંદ; મજા.
સાથ=સાથે;
પડદો=આંતરો.
ખોલે=ઉઘાડો કરે.
ચણતાં=વીણી ખાતા.
ચૂસે છે=શોષે છે.
ફૂલરસ=ફૂલમાંનો રસ.
ઘાટે=ઓવારે, કિનારે, કાંઠે,
જળઘાટે=નદી કે તળાવ કાંઠે.
નિજ=પોતાને.
વાટે=રસ્તે.
પોઢે=સૂએ.
માળ=માળામાં.
જંપતાં=ઠરીને બેસતાં.
મળસ્કે=સવારે, પરોઢીએ
ધાય=દોડે,
વનફળ=વનમાંના ફળ.
ઝુલે=હાલે.
ભલી ભાતના=સારી તરેહના.

વિધવિધ=જુદી જુદી
દીનોનાથ=ગરીબનો ધણી; પરમેશ્વર.
પુરો=પુરેપુરો.
મધુરો=મીઠો.
ધરી=રાખી.
નિર્મળ=ચોકખું, મેલ વગરનું.
ઠરે=નિરાંતે બેસે.
ભલીભાતે=સારી રીતે.
હઠાવી=હરાવી, હંફાવી.
હઠાવી દીએ=હરાવે.
મેળવાયછે=પેદા કરાયછે
રાજઅધિકાર=રાજસત્તા
વશ=તાબે.
વિપત્તિ=દુઃખ; આફત
વેરાઇ જાય=જતા રહે.
બાળ=બાળક.
ચિંતવ્યા=ધાર્યા.
અપાર=ઘણોજ.
પમાય છે=મેળવાય છે; પેદા કરાય છે.

સાર.

ઉદ્યોગી માણસને કંઇ પણ અઘરૂં નથી ઉદ્યમ કરવાથી જે જોઇએ તે મળે છે, માટે ઉદ્યમ કરવો.

પાઠ ૩૨ મો.

સેવા=ચાકરી.
વંશપરંપરા=છોકરાંના છોકરાં; પેઢી ધરપેઢી
નાનપણથી=બચપણથી
ઇચ્છતા=ચાહતા; મરજી કરતા.
ભરોસો=વિશ્વાસ.
મહેનત=મજુરી.
બદલામાં=સાટામાં; અવેજમાં.
ભોગવટો=ઉપભોગ, વાપર.
સાંતી=હળ.
લાડ=વહાલ.
ઉછરેલો=મોટો થએલો.
ધ્યાન=ચિત્ત, મન.
સાંતીનીજમીન=ખેડવા લાયક ભોંય.
ઉંચા પ્રકારની=સારો પાક ઉતરે એવી; ફળદ્રુપ.
પ્રકાર=જાત; વર્ગ.
સાથી=મદદગાર; ખેતીને માટે રાખેલા નોકર.
પ્રકાર=રીત; તરેહ.
મહેનતુ=ઉદ્યોગી.
ચાર ગણું=ચોગણું.

પુંજી=દોલત.
અર્થ=મતલબ; સાર.
ડહેલી=મોટા દરવાજા.
વાળા ઘરનું ભોંય-
તળીઉં.
હુકો=ગુડગુડી.
સમાન=બરાબર; જેવું.
મેઘ=મેહ; વરસાદ.
નજર=તપાસ; દેખરેખ
ખાત્રી=ભરોસો, પતીજ

સાર.

આપણા કામનો ભરોસો નોકરપર રાખવો નહિ; પણ નોકરો કામ કરે છે કે નહિ તેની તપાસ રાખવી.

પાઠ ૩૩ મો.

પીડાય=દુઃખી થાય.
રોગ=દરદ; બિમારી.
નિરોગી=રોગ વગરનાં,
આરોગ્ય; તંદુરસ્ત.
સુધરતી=સ્વચ્છ થતી.
બિનાશ=ભેજ.
મેલું=ગંદું.
ગંદુ=ગોજું.
ચકલી=સકાવો; પિત્તળ
કે લોઢાની પેચવાળી
વાંકી નળી,
ટાઢીઓ તાવ=મલેરીઆ;
નઠારી હવાને લીધે
જે તાવ આવે છે તે
બેનપણી=સહીઅર;
સખી.
પગમૂકવાનું=આવવાનું.
મન=ઇચ્છા, મરજી.
મંદવાડ=રોગ;બિમારી,
ગંદકી=ગંદવાડ.
મૂળ=બી; બીયાં.
જંતુ=જીવડાં.
પાકે છે=પેદા થાય છે.
ખુણેખોચરેથી=ખુણા-
માંથી.
પાથરણું=બિછાનું
વાળી નાખીએ=સાફ
કરીએ.
શ્વાસ=દમ.
વડે=થી.
ખુલ્લાં=ઉઘાડાં.
બીજ=મૂળ.
નાશ પામે છે=જતા
રહે છે.
દ્વાળી=રેડી.
મરે છે=ઉતરે છે.
ઝીણો તાવ=હાડનો
તાવ (એ તાવથી
શકિત ઘણીજ ઓછી
થાય છે.)
લકવો=એક જાતનો
રોગ, એથી શરીરનો
કોઇ ભાગ જુઠો
પડી જાય છે.
જાજરૂ=સંડાસ.
ખાળ=નહાવા પિસાબ
કરવા પાણી ઢોળવા
માટે બનાવેલી ચો-
કડી.
મોરી=તીક; ગટર.
ઝાડીઝુંડી=ઝાડીઝપટી.
દુર્ગંધ=બદબો; નઠારી
વાસ.
તદન=બીલકુલ.
ખુલ્લીરીતે=સમજ પડે
એવી રીતે.

સાર.

ઘર, વાડા વગેરે દરેક ચીજ ચોકખી રાખવી.

પાઠ ૩૪ મો.

અણુસમજુ=વગર વિ-
ચારના; મૂર્ખ.
શોક=દીલગીરી.
ઠરાવ=નિશ્ચય.
ઉંચા=સારા.
પ્રાણ=જીવ.

વૃદ્ધ=ઘરડાં; બુઢ્ઢા.
પાટવી પુત્ર=પાટવી
 કુંવર, મોટો છોકરો.
નિશ્ચય=ઠરાવ.
સમાચાર=ખબર.
અદેખાઈ=ઝેર;
ઉથાપશે=લોપશે; ભંગ
 કરશે: ફેરવશે.
સંદેહ=શક; વહેમ.
વરદાન=માગેલું આ-
 પવું તે.
લેણાં=માગતાં
વનવાસ=જંગલમાં.
 રહેવું તે.
હઠ=જીદ્દ જક્કુ; મમત
ધિક્કાર=તિરસ્કાર,ફિટકાર
દેહ મૂકયો=મરણ પામ્યો
તપ=તપશ્ચર્યા.

સાર.

"સોબત તેવી અસર" હંમેશાં સારાની સોબત કરવી, કામ કરતાં પહેલાં શું ફળ આવશે, એ બાબતનો વિચાર કરવો કે જેથી પાછળથી પસ્તાવું પડે નહિ.

પાઠ ૩૫ મો.

ઝબકારા=ચમકારા.
દરકાર=પરવા.
સ્થિર=હાલ્યા વગર
ખેલ=રમત
કસરત=શરીર કસવું તે
ગુજરાન=નિર્વાહ: ગુ-
 જારો; પોષણ.
ટોળું=જથો.
હાથ=બે વેંત જેટલી
લંબાઇ.
ધરી=પકડી ઝાલી.
સરણાઇ=પીપી.
નટ=સ્ત્રી વગેરેના વેષ
લઇ ઘણા ખેલ કરનાર
અંગ કસરત=શરીરની
 કેળવણી.
ગુલાંટ=ગોલાંટ.
ચક્કર ચક્કર=ગોળગોળ.
ચમકેછે=ઝળકે છે.
શાબાશ=ધન્ય.
જીવની દરકાર કરતા
 નથી=મોતની બીક
 રાખતા નથી.
સફાઇ=ચાલાકી; ખુબી
ચમત્કારવાળા=અચરત
 પમાડે એવા.
નજરબંધી=જાદુથી
 જોનારની આંખને ભૂ-
 લાવામાં નાખવી તે
ખુબીદાર=વખાણવા
 લાયક; ચમત્કારી.

સાર.

અંગ કસરતથી શરીર કસાય છે, માટે નાનપણથી કસરત કરવાની ટેવ રાખવી.

પાઠ ૩૬ મો.

ગ્રીષ્મ ઋતુ=વૈશાખ
 અને જેઠ મહીનો;

કોકિલા=કોયલ.
દીપે=શોભે.
મોર=આંબા આમ-
 લીનાં ફૂલ
મરવા=નાની કેરી.
મહિમાય=મોટાઇ.
નીરખી=જોઇ.
શીતળ=ઠંડી.
ટહુકા=કાલાકાલા બોલ.
તપતી=ગરમ થતી.
ધરતી=જમીન.
સુગંધી=સારી વાસ;
 સુવાસ.

વસંત=વસંતઋતુ, જુ. લાઇને આગષ્ટ માસ
ભમતી=રખડતી; રઝ. ળતી.
ફૂળી=પાકી; ઉત્પન્ન થઇ
લલચાય=લોભાય.
જનો=માણસો.
લહી=જોઇ.
ભલી=સારી.
ભર્યા લીલી=લીલી છમ
અતિ=ઘણો
શાખ=ઝાડપર પાકવા. પર આવેલી કેરી.
ખરે=ઝાડપરથી નીચે પડે.
રસદાર=ઘણા રસવાળી
સુકેસરી=સારા કેસરી. આ રંગની.
ધરે=ધારણ કરે.
ચિત્ત=મન.
હરતી=હરી લેતી; ખેંચતી.
ખુબી=મજા.
કેરી તણી=કેરીની.
દીલમાં=મનમાં,
ઠરતી=રહેતી.
દીલમાં ઠરતી=યાદ રહેતી.
પ્રવેશ કરીને=આવીને
ઉકળાટ=ગભરામણ.
ધરે છે=કરે છે.
વનેવન=જંગલે જંગલ
આમ્ર=કેરી.
આમ્રતરૂ=કેરીનું ઝાડ; આંબો.
વાસ કરૂં છું=રહું છું.
ચિત્ત હરૂં છું=મન ખેંચું છું.
શ્યામ=કાળા.
પરખાઉં=જણાઇ આવું; ઓળખાઉં.
કોમળ=નાજુક.
કંઠ=સાદ; ગળું.
સંગીત=ગાયન.
સૂર=અવાજ.
ગજાવું=ગજવી મૂકું.
મધુરો=સારો.
રૂપેરી=રૂપાના જેવો; સફેદ.
કળી=ખીલ્યા વગરનું. ફૂલ.
ફુલેલ=ખીલેલી.
અંગમાં=શરીરમાં.
વેલમાં=વેલામાં.
અનેક=ઘણી.
પાંખડી=ફૂલની પાંદડી.
પ્રસારી=ફેલાવી.
ઝારીરૂપ=ઝારીના જેવો
પ્રફુલ્લ=ખીલેલો.
ગ્રીષ્મનો કાળ=ગ્રીષ્મની શરૂઆત.
કોકિલ=મધુર, સારા
ભારી=ઘણો.
બટમોગરો=એક જાતનો સુગંધીદાર મોટો મોગરો.
રસીલી=મજાઆપનારી.

પાઠ ૩૭ મો.

શરૂ કર્યું=આરંભ્યું.
ભીલ=જંગલમાં રહેનારી અનાર્ય જાત.
ઉપજાવે=પેદા કરે.
મડમ=ગોરા લોકની સ્ત્રી
પાદરી=ખ્રિસ્તી ધર્મના ગુરૂ.
બોધ=ઉપદેશ.

વસાવ્યું=રસવાટ કરાવી.
ઇમારતી લાકડાં=ઇમારત બાંધવાના કામમાં આવે એવાં મોટાં લાકડાં.
સંબંધ=સહવાસ; પરિચય.

દેવળ=દહેરૂં.
કુશળ=હોશિયાર; માહિતગાર.
કાટખુણો=બાંધકામમાં ઉપયોગી લાકડાનું કે લોઢાનું એક ઓજાર (એનો ઘાટ કાટખુણા જેવો હોય છે માટે કાટખુણો કહેવાય છે)
વખત ન લગાડ=ઢીલ નહિ કર.
ઓજારો=હથિઆરો.
પોકારવા=બૂમ પાડવા

સાર.

અભણ માણુસ ભણેલાને જાદુગર જેવો સમજે છે, તે હંમેશાં તેને તાબે રહે છે; માટે દરેક માણુસે વિદ્યા મેળવવાને પ્રયત્ન કરવો.

ભાગ ૨ જો.

પાઠ ૩૮ મો.

બહાદુરી=જોરાવરી.
વહેણ=પાણીનું વહેવું, તે, પ્રવાહ.
ખંડેર=ભાગેલી ઇમારતો.
હજી=હાલ સુધી.
ચીરે=ફાડે.
નમુનો=નકલ.
ભાટ=કવિતા બનાવી ખરા ખોટા વખાણ કરનાર એક જાત.
પારડી=સુરત જિલ્લામાં કસ્બો છે.
ઓળંગી=વટાવી.
વલસાડ=સુરત જિલ્લામાં કસ્બો છે.
સપાટ=ઉંચી નીચી નહિ તે, સરખી.
ટોચ=ઉપલો ભાગ. મથાળું.
શિખર=ટોચ.
મુશ્કેલ=અઘરૂં.
ચઢાવ સીધો હતો=ચઢવાનું સીધું હતું
કુંડ=છોડથી બાંધેલો ઝરો.
બુરજ=કિલ્લાનો ઉંચો ગોળ પહોળો ભાગ
પ્રવાહ=રેલો; વહેણ
તળેટી=પર્વતના મૂળ આગળની જગા.
ખીણ=બે પહાડ વચ્ચેની જગા
હાર=ઓળ.
પગથી=પગે આવતાં પડેલો રસ્તો.
રમણીય=મનોહર; સુંદર.
સપાટાબંધ=જલદી.
નકશો=ગામ દેશ કે શહેરનો ચિત્રાલો નમુનો
આકૃતિ=ઘાટ; આકાર

સાર.

આવલોકન કરવું અને પછી તેવો ઘાટ બનાવવો કે જેથી જોએલું બરાબર ધ્યાનમાં રહે.

પાઠ ૩૯ મો.

બોડા=ઝાડ પાન વગરના
ભેખડો=પત્થર કે માટીના મોટા ટેકરા.
દેવકી ઉનાઇ=સુરત જિલ્લામાં વાંસદાની પાસે ઉના પાણીનો કુંડ છે.
ધસડાઈ=તણાઇ.
દેવસ્થાન=દહેરૂં; દેવળ
સારી=ફળદ્રુપ; રસાળ.
પડ=પોપડો.
ઉપસી=ફુલી; ઉંચી થઇ.

પીગળેલો=ગરમીથી પ્રવાહીરૂપ થએલો
પૂલ=ખાડી, નદી ઉપરથી જવા આવવા માટે બાંધેલો રસ્તો
ઉપસેલો=ઉંચો આવેલો
ઉપયોગી=અગત્યના; જરૂરના

સાર

આ પાઠથી કુદરતનું ભાન થાય છે.

પાઠ ૪૦ મો.

ધોધ=ઉંચેથી જોસબંધ પડતું પાણી.
ઘસડી=તાણી
સરિતા=નદી
નિર્મળ=ચોકખા.
તરૂ=ઝાડ, વૃક્ષ,
ચરતાં=ઘાસ ખાતાં
મેળાપ=મુલાકાત.
વહેળો=નાની નદી.
ખડક=પાણીમાંના ટેકરા
ચમકારા=ઝબકારા.
પચી જાય છે=નીચે ઉતરી જાય છે; સમાઇ જાય છે.
શકિત=બળ

ફરફર=બારીક ટીપાં; બુંદ
મુખ=નદી દરીઆને મળે છે તે જગા
બેટ=ચારે બાજુ પાણી ને વચમાં જમીન હોય તે.
નીરે=જળથી
તીરે=કાંઠે
ચિત્રવચિત્ર=જાત જાતના, તરેહ તરેહનાં.
કિનારે=કાંઠે.
નિશ્ચય=નક્કી.
પિછાણીએ=સમજીએ

પાઠ ૪૧ મો.

ખલાસી=વહાણ હાંકવાનો ધંધો કરનાર.
બહોળો=ઘણો મોટો
ખાર=ખારો
ભરતીઓટ=નદી, ખાડી કે દરીઆમાં પાણીનું ચઢવું તે ભરતી, અને ઉતરી જવું તે ઓટ
મોજાં=છોળો.
છાયો=ઓળો; પડછાયો

કોડીઓ }
શંખલા } દરિઆઇ પ્રાણીઓને રહેવાનાં ઘર
છીપો }

પાઠ ૪૨ મો.

હજીરો=તાપી નદીના મુખ આગળ હવા ખાવાની જગા છે.
મછવો=નાની હોડી.
ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો
ભૂગોળવિદ્યા=પૃથ્વીના ગોળા ઉપરની રચના જાણવા સંબંધી વિદ્યા
જ્ઞાન=સમજ
ટંડેલ=વહાણનો મુખ્ય ખલાસી; સરંગ
માહીતી=ખબર
પુરતી=જોઇએ તેવી
મગીઆ=મગ જેટલી નાની
નિશાણ=એંધાણી.
ભૂશિર=જમીનની અણી લાંબી વધીને દરીઆમાં ગએલી હોય તે
ધુસે છે=પેસે છે.
અખાત=સમુદ્રનો ફાંટો લાંબો વધીને જમીનમાં ગએલો હોય તે
ઉપસાગર=બહોળા મોંનો અખાત.

કાંપ=પાણીમાં ઘસડાઇ આવેલો કાદવ કચરો;
ચગુ
બાઝે છે=ઠરે છે.
દ્વીપકલ્પ=જેની ત્રણ બાજુએ પાણી ને એક બાજુ જમીન હોય તે
ક્રિયા=શ્રમ; કાર્ય
સામુદ્રધુની= બે મોટા પાણીના ભાગને સાંધનારો પાણીનો નાનો ભાગ.

પાઠ ૪૩ મો.

કારીગર=સુથાર, લુહાર કુંભાર વણકર વગેરે કારીગરીનું કામ કરનાર.
વાટ=પૈડાપર લગાડેલો લોઢાનો પાટો.
તાણાવાણા=વણવાની સાળપર જે ઉભા દોર રાખવામાં આવે છે તે તાણા અને આડા દોરા રાખવામાં આવે છે તે વાણા
દેશાઇ=જાગીરદાર, વતનવાળો.
વસવાયાં=સુથાર લુહાર વગેરે ગામની વસ્તીનું કામ કરનાર લોક
આરાં=પૈડાની વચમાંના ફરતા લાકડાના કકડા.
વાંસલો=સુથારનું લાકડા ઘડવાનું ઓજાર
ટકાઉ=મજબુત
ધમણ=વા ફુંકવાનો સાંચો (ગારી
તણખા=સળગતી ચણ
ચોપાસ=ચારે બાજુ, બધી તરફ
રાતીચોળ=ઘણીજ ગરમ
સજજડ=સખત.
ચાકડો=લાકડાના પૈડા જેવું કુંભારનું ઓજાર
લોંદા=લચડા
કોસ=ગાઉ.
ફાળકો=કામડીના જે ઘાટપર કાંતેલું સુતર વીંટાળવામાં આવે છે તે
તાંતણા=તાર.
ખાદી=દોટી.
ખોળીઆ=ગોદડાનું કપડું
જાજમ=પાથરવાનું રંગીત બિછાનું
શણ=શણના છોડનારેસા

પાઠ ૪૪ મો.

ગામ=જેમાં થોડાં કુળીઆં ને થોડાં ઘર હોય; તે.
શહેર=છોબંધ ને હાર બંધ ઘર હોય અને સારાં સારાં બજાર હોય તે.
છુટ્ટી=રજા
ગિલ્લીદંડા=મોઇ દંડો
ગિલ્લી=મોઇ
દંડો=ગિલ્લીઉડાડવાની એક હાથની લાકડી
તાલુકો=પરગણું.
વળવાનો=ફરવાનો.
દહાડો વળવાનો=ફાયદો થવાનો
રોજા=કબરો ઉપર બાંધેલાં મકાન.
મસીદ=નિમાજ પઢવાનું ઠેકાણું,
કોતરકામ=પત્થર કે લાકડામાં કોતરેલું ચિત્ર કામ.
ટપાલ ઓફિસ=પોષ્ટ ઓફિસ
બજાર=હાટ.

કારીગરી=કૌસબ; બ-
નાવટ; હુન્નર.
વરાળયંત્ર=વરાળના જો-
રથી ચાલતો સાંચો
કારીગર=કારીગરનું
કામ કરનાર.

પાઠ ૪૫ મો.

ગોમતીપુર=અમદવાદ-
ની પાસે એક ગામછે.
કારકુન=લખવાનું કામ
કરનાર.
ખુટતા=જોઈતા.
નાયક=સિપાઇની ટો-
ળીનો ઉપરી.
રસીદ=પહોંચ, પાવટી
કોથળી=થેલી.
છરી=શીતળા કાઢવાનું
ઓજાર
કોચતો=કાણા પાડી
ચેપ મૂકતો.
ચેપ=પરૂ; રસી.
પગાર=દરમાયો.
કચેરી=ઓફિસ
મુખી=તલાટી
તગાવી=સરકારે ખેડુતને
વ્યાજે ધીરેલાં નાણાં
મહેસુલ=જમીન ખેડવા
બદલ સરકારને ભ-
રવાના રૂપીઆ; જ
મીન વેરો.
હદ=સીમા મર્યાદા
ફેરણી કારકુન=તાલુકા
ના ગામોની સીમમાં
ફરનાર કારકુન.
હવાડો=કુવા નજીક ઢો
રોને પાણી પીવાને
માટે બાંધેલો કુંડ
દુરસ્ત કરવું=ભાગેલું
સમારવું
ઓવરસીયર=બાંધકામ
ખાતાનો અમલદાર
ફોજદાર=તાલુકાના પો
લિસનો ઉપરી,
મુકરદમે=કેસ.
સાક્ષી=જુબાની
અવલકારકુન=મામલ
તદારના હાથ નીચેનો
પહેલો કારકુન (થર્ડ
કલાસ માજીસ્ત્રેટ)
જમાદાર=બે ત્રણ ગે-
ટનો ઉપરી.
રજુ=હાજર.
હેરાન=દુ:ખી.
સખતી=જબરદસ્તી
ત્રિજોરર=ત્રિજોરીનો
ઉપરી.
શરાફ=રૂપીઆ લેવા
આપવાનું કામકરનાર
નોંધવાનું=લખવાનું
ખત=દસ્તાવેજ, લેખ
હવાલદાર=પોલીસ પટેલ-
ના હાથ નીચેનો ચાર
પાંચ રૂપીઆના પ-
ગારનો સિપાઇ
દવાખાનું=ઇસ્પિતાલ
શીતળા=સૈયડ કાકા,
બળીઆ.

પાઠ ૪૬ મો.

પ્રાંત=ઘણા જિલ્લા એ
જાન્સિ અને સંસ્થાન
મળી થએલો તે
જિલ્લો=ત્રણ તાલુકા
મળી થએલો કલે-
કટરના તાબાનો
ખાલસા મુલક.
તાલુકો=ઘણાં ગામ
મળીને થએલો તે
વિભાગ=ભાગના ભાગ
કલેકટર=જિલ્લાનોમુખ્ય
ઉપરી, નાયબ સુબો
અધિકાર=સત્તા.
અમલદારો=અધિકારી
ઓ.
દેખરેખ=તપાસ
ઇંજનેર=બાંધકામ.

ખાતાનો વડો અમ· લદાર.
મુલતવી રાખવું=થોડા વખત સુધી નહિ વસુલ કરવું તે
મામલતદાર=તાલુકાની જમાબંધી વસુલ કરનાર અમલદાર; માજિસ્ટ્રેટ
સંમતિ=મંજુરી; પ· રવાનગી
વહીવટ=કારભાર.
સુખાકારી=આરોગ્યતા
ઇન્સપેકટર=તપાસણી કરનાર અમલદાર
મુન્સફ=સબજજ,
કમિશ્નર=વિભાગનો ઉપરી અમલદાર; સુબો
લેણદેણ=લેવું દેવું.

પાઠ ૪૭ મો.

મોડું=અસુરૂં.
તીડ=અનાજ ખાઇ જનાર એક જાતનાં પક્ષી.
પાક=મોલ.
ડેપ્યુટી=મદદનીશ; સ. હાયકારી
આશા=ઉમેદ
ભલામણ=સિફારસ
હાલ=હમણાં
શોધવા=તજવીજ કરવા તપાસ કરવા.
નિરાશ=ના ઉમેદ,
મિત્ર=દોસ્ત.
પરીક્ષા=તપાસ.
બીના=બાબત;હકીકત
રેલ=પૂર
પરવાનગી=છુટ; રજા
હથીઆર=બંદુક ત રવાર વગેરે
છુટ=રજા, પરવાનગી
કન્યાશાળા=છોકરીઓ નિશાળ
નાલાયક=નહિ ચાલે એવો.

ખૂન=મારી નાખવું તે, ઘાત.
જુબાની=સાક્ષીએ ક· હેલા બોલ

ભાગ ૨ જો.

સમાપ્ત.

ભાગ ૩ જો.

પાઠ ૪૮ મો.

નાળું=પાણી જવાનું ગરનાળું.
મૂળ=નદી જે ઠેકાણેથી નીકળે છે તે જગા
ડહોળું=કાદવવાળું
ચિકાર=બેઉ કાંઠે ભર· પૂર
ચગુ=રેલથી ઘસડાઇ આવીને ઠરી રહેલી માટી, કાંપ.
વાટે=રસ્તે.
ઝરણ=જમીનમાંથી ફુટતી પાણીની સેરો
બરફ=ટાઢથી ઠરી ગએલું પાણી.
ઠરી=જામી. બંધાઇ.
થીજીને=ઠરીને
ઘટ=જાડો.
કચરો=ઝીણા કટકા.
હિમ=ઠાર.
બાફ=વરાળ.
કિરણ=સીધી લીટીમાં પડતો પ્રકાશ.
ટીપાં=ફોરાં.
ઝાકળ=ઠંડીના જોરથી પડતું પાણીનું ટીપું

અટકીએ=થોભીએ.

પાઠ ૪૯ મો

દેવતા=અગ્નિ.
ચકમક=એક જાતનો પથ્થર.
વા નાખીએ=વીંઝીએ.
મીણબત્તી=મીણ સાથની વાટ
બરણી=પહોળા મોંનો કાચનો બાટલો.
ઠરીજાય=હોલવાય.
ગુંગળાઇ=રૂંધાઇ.
અંગારા=સળગતા કોયલા.
હોલવાઈ=બુજાઇ.
ફુંકણી=દેવતા ફુંકવાની વાંસની ભુંગળી.
ગતિ=હાલચાલ.
તાજો=ચોકખો.
જોત=બળતું; ભડકો.
દવ=જંગલમાં લાગેલી આગ.

પાઠ ૫૦ મો.

મિઠાઇ=ગળ્યા પદાર્થ.
કંટાળતો=કાયર થતો.
પુષ્કળ=ઘણું
સ્વચ્છ=ચોકખુ
તાજા=તરતનાં.
કણી=રજકણો.
ઢગલા=ઢગ.
મુશ્કેલ=અઘરૂં.
મીઠું=લૂણ; નીમક, સરબસ.
બેસ્વાદ=સ્વાદ વગરની.
ચપટી=અંગુઠાને આંગળી વચ્ચે રહે એટલી.
આરોગ્ય=સુખી;તંદુરસ્ત
આરીઆં=ચીભડાના કકડાને મીઠાના પાણીમાં બોળી સુકવી બનાવેલા તે.
જીવ=જીવત; જીવડાં.
અગર=મીઠું પાકે તે જગા.

જુઆળ=પાણીનું ચઢવું; ભરતી.
તરી આવે છે=ઉપર આવે છે.
સિંધવ=મીઠાની એક જાત.

જથાબંધ=ઘણુંજ.
દેશાવર=પરદેશ.
મોળી=ફીકી.
સાંભરી લઇ=ઉસરડી લઇ; એકઠી કરી.

સાર.

માણસને પહેલે નંબરે હવાની, બીજે નંબરે પાણીની, ત્રીજે નંબરે ખોરાકની. અને ચોથે નંબરે મીઠાની જરૂરછે મીઠું સ્વાદમાં ખારૂંછે છતાં મીઠું કહેવાનું કારણ એકે તેખોરાકને સ્વાદવાળો બનાવે છે.

પાઠ ૫૧ મો.

ઘાટ=આકાર.
તદન=બીલકુલ.
મૂળરંગ=પ્રથમનો રંગ.
આંચ=ઝાળ.
ધરી=પકડી.
ગજરો=ફૂલનોમાથામાં ઘાલવાનો તોરો.
ઉડાડવા=બદલવા.
ગંધક=પીળા રંગની ઝટ ભાગી જાય એવી વસ્તુ.
મતલબ=ઇચ્છા; હેતુ
ખાસ=ખસુસ; જરૂર
બરડ=ઝટ ભાગે એવી.
પ્યાલું=જામ; પવાલું.

ચુરેચુરા=ભુકેભુકા.
ભડકો=બળતું.
વિસ્મય=આશ્ચર્ય;નવાઇ
ઝાળ=આંચ.
ઝાંખું=ફીકું; તેજ વગરનું; ભોટું.

સાર.

ગંધકમાં રંગ ઉડાડવાનો ખાસ ગુણ છે.

પાઠ ૫૨ મો.

ફટકડી=એક જાતની તુરા સ્વાદની વસ્તુ.
પાસા=બાજુ.
હાર=કાંઠો.
લાયક=જોગ.
પહેલદાર=પહેલવાળી; પાસાવાળી.
રોજરોજ=નિત્ય;હંમેશ
શોખ=મરજી; ઇચ્છા.
વર્ગ=કલાસ.
કોરો=કેરણો.
ખરબચડી=ખાડા ખ-ઓચીઆં વાળી.
કિંમતી=મૂલ્યવાન.
ઝુમ્મર=કાચનું કે ધાતુનું ઝાડ.
અફાળી=પટકી;પછાડી
અકીક=રંગીનચળકત પત્થરની એક જાત.
ખડક=પત્થરનો જથો
ઝવેરાત=હીરા માણેક વગેરે રત્ન.
લોલક=લટકણું.

પાઠ ૫૩ મો.

કોદાળી=જમીન ખોદવાનું ઓજાર
સમી=દુરસ્ત.
ભઠ્ઠી=ધાતુ પીગળવાનો ચુલો
પાનું=ફળ.
એરણ=લુહાર સોની વગેરે જેનાપર મૂકી ટીપે છે તે ઓજાર.
ટીપીને=ઘડીને.
સીધું=પાસરૂં.
નળીઓ=ભુંગળીઓ.
કઠેરા=લોખંડ કે લાકડાની પાળ.
ખીંટીઓ=ખુંટીઓ.
પોલાદ=ખરૂં લોઢું.
ચપ્પુ=ધારદાર છરી.
ઘડતર=ઘડીને બનાવેલું
રવેસ=માળનો ઝુલતો ભાગ; ગોખ.
ઘા કર=ટીપ.
કરવત=લાકડા વહેરવાનું હથિયાર.
સ્ક્રૂ=પેચવાળો ખીલો; ફેર.
કાનસ=રેતરડી.
નક્કર=સંગીન.
પાધરૂં=પરભાયું; બહારો બહાર.

પાઠ ૫૪ મો.

ઇંદ્રિય=શરીરના જે ભાગ વડે કામ અથવા ભાન થાય છે તે (જેમકે, આંખ, કાન, નાક, જીભ, ચામડી, હાથ, પગ, મોં, ગુદા, ઉપસ્થ.)
મુખ્ય=મોટા.
કેળ=કેળાંનું ઝાડ.
સોપારીનાં ઝાડ=સોપારણ.

ચોટી=વળગી; બાઝી
ખોરાક=ખાવાનું.
શોષી=ચૂશી.
એકાદું=એક.
ઉત્પન્ન=પેદા.
અંગ=ભાગ, અવયવ.
અગત્યનું=જરૂરનું.
છિદ્રો=કાણાં.
છિદ્રાવાટે=કાણાં વડે.
વાટે=રસ્તે; વડે.
ખ્યાલ=અટકળ; ધારણા
બારીક=સૂક્ષ્મ; ઝીણાં.
આધાર=ટેકો.

સાર.

ઝાડનાં મુખ્ય છ અંગ છે મૂળ, થડ, પાંદડાં ફૂલ, ફળ. બી, પહેલા ત્રણ ઝાડને જીવાડનારાં અંગો છે.

પાઠ ૫૫ મો.

ડાઘા=ડપકા, છેકા.
ચીકણું=ચિકાશવાળું
તાડી=ખાટો નીરો; ખજૂરી કે તાડનો રસ.
ડહોવી=વલોવી.
સીસાપેન=પેનસીલ.
ઘટ=ઘાડું.
છેદ=કાણું, હેદ.

ગુંદર=ઝાડનો ચીકણો રસ
ઝરપે છે=ધીરેધીરે વહે છે.
આરપાર=આ બાજુથી પેલી બાજુ.
ઘડીઆં=લાંબી ડોકના માટીના ઘાડવા.
નીરો=ખજુરી વગેરેનો તરતનો ઝરેલો રસ.
થોર=થુવેરીએ; કાંટાનું ઝાડ.
ખરસાણી=થુવેરની એક જાત.
આંકડો=એક જાતનું ઝાડ (એના ફૂલ હનુમાનને ચઢે છે.)
ઉપવાસ=ભૂખ્યા રહેવું તે
સામુચોખા=વાંસીઆ ચોખા.
છાલ=છોડ; ચામડી.
રેસા=તંતુ; તાર.
ગળણી=ગાળવાનું ઝીણાં કાણાંવાળું વાસણ.
હલકા=જલદી પચેએવે.

પાઠ ૫૬ મો.

સુખળાં=ડુંડા કે ઠંઠીની બાજુએ સોયા જેવું હોય છે તે.

મુલક=દેશ.
ખરછટ=કઠણ ને ખરબચડું લાગે એવું.
બાફે=ગરમ પાણીમાં પકવે.
હવાલો=તારની ચાળણી
ચાળણ=ચાળતા બાકી રહેલો ભાગ, થુલું.
આથો=ચડીને ખાટું થએલું, ખીરૂં.

લોપરી=પટ્ટી
શુમારે=આસરે.

ડુંડી=નાનું ડુંડું.
ઉંબી=ઘઉંની કંડી.
પોટીસ=ગુમડાં વગેરે દરદ પકવવા માટે ઘઉં અળશી વગેરેના લોટની બાફીને લુગદી કરવામાં આવે છે તે.

ખાંચ=ખોભણુ.

ડાંગર=ભાત.
દાઉદખાની=પીળા પોચા ઘઉં.
ડુમસો=દુકો પણ ભરાઉ
વાજીયા=ઝીણા કાળાશ પડતા ઘઉં.

પોટો=ધોળો ઠુમસો વઉ
ફાડ=ભાગ.
પુષ્ટિકારક=જોર આ-
પનાર, તાકાતવાન.
શુલું=ભુસું, ચાળણુ.
ચાળણી=ચાળવ નું વે-
હવાળું તાંબા પિત્ત-
ળનું વાસણ.

ઝાટકોએ=ઉપણીએ.
રવો=ઝીણોદાણોદારલોટ
ખડાશ=ખાટાપણું.

વાની=ચીજ; વસ્તુ
લોહી=ખેળ.
જખમ=ઘા.

સાર.

અનાજની પરીક્ષા તથા તેનો ઉપયોગ સમજાય છે.

પાઠ ૫૭ મો.

બગીચો=બાગ.
દાંડી=વચલી નસ.
સાંકડું=નાનું.
ગંજીફો=રમવાના પાનાં
માફક=પેઠે.

કમળ=તળાવમાં થતું
એક જાતનું ફૂલ.
જથાબંધ=સામટું.
દાંતા=અણીવાળી કોર.
ગુલમોર=એક જાતનું
ફૂલનું ઝાડ.

કળી=વગર ખીલેલું ફૂલ
ઓછું વતું=થોડું ઘણું.
ચૂંટી=તોડી.

થોકડે=જથો; જુડો.
અળવી=અળુનાં પાંતરા
કુંવાર=કુંવારનો છોડ.
અગથીઓ=અગીથીઆ-
નું ઝાડ.

પાઠ ૫૮ મો.

પતંગીઉં=એક જાતનો
સુંદર પાંખવાળો કીડો
(એ જાત દીવામાં
પડે છે.)

જીવજંતુ=નાના જીવડાં.
પારખું=જાણું.
ખૂબસુરત=દેખાવડી,

બીલકુલ=સમૂળગી.
વેતરી=વેઠ કરનારી.
બદલવી=ફેરફાર કરવી.

છયળ=પેટે ચાલનાર
કીડા.
પુડા=મધમાખીનું ઘર.
અવતાર=એકરૂપબદલી.
બીજા રૂપમાં આવવું તે
હુમલો=હલ્લો.
વંદા=વાંદા.
ભટકયા=રખડયા.
વર્ગ=પ્રકાર, જાત.
જઠર=ખાધેલું પચાવ-
વાની કોથળી.
માદા=પશુ પક્ષીમાં સ્ત્રી
જાત હોય તે.
પાંખ=પર.
અવસ્થા=દશા; હાલત.
સ્થિતિ=હાલત.
પોષણ=ગુજરાન.
કોશેટો=લાંબી ગોળદડી
નિરાંતવાળી=નચિંતથઇ;
બેફીકરી બની.
કુટુંબ=વંશ; ઓલાદ.

પાઠ ૫૯ મો.

ધોળાયા કરતો=વારં-
વાર આવતો.
સમડી=કાગડાના આ-
કારનું મોટું પ્રાણી.
ચીરે=ફાડે.

ફરાંઠી=સુકાયલા છોડની
ડાંખળી, રાડાં
ગરદન=ડોક.
ખાઉધરાં=ભૂખાળવાં;
અકરાંતીઆ.
કોહેલું=બગડેલું, સડેલું
નહોર=તીણા નખ.
ભાગોળ=શહેર કે ગા-
મમાં પેસવાનો દ-
રવાજો.
ભાથું=મુસાફરીનું
ખાવાનું.
તીઃ=કામઠું.
ધસારાબંધ=ઝડપથી
નજર=તીધા.
સરી=લપશી.
અંધારા=ચકકર;ફેર,તંમર
ગીધ=ફાડી ખાનારૂં
મોટું પક્ષી.
ઢોળાવ=ઢલાણ.
ગળે છે= ઉતારી દે છે
ફમકમાટ=ફંટાળો.

સાર.

ઇશ્વરે જે પ્રાણીઓ બનાવ્યાંછે તે આપણા સુખને માટેજ બનાવ્યાં છે, માટે ઇશ્વરનો પાડમાનવો.

પાઠ ૬૦ મો.

દોડાદોડ=નાસાનાસ.
કુમળી=નરમાશવાળી.
પાઠે=બરડે;વાસે.
કાબરચીતરી=ઘણાંકાળી
ને થોડી ધોળી એવી
ગુચ્છાવાળી=ઝુમખા
જેવા વાળવાળી.
છોડા=છોતરાં.
કાતરી=કાપી.
કલ્લા=પુળા.
ઠેકડા=કૂદકા
ભપકાદાર=શોભીતો:
સુંદર=ખૂબસુરત.
બદન=શરીર,અંગ.
રમુજ=આનંદ.
વલવલાટ=ઠરીને નહિ
બેસવું તે; વલોપાત
ગર=માવો; ગર.
કુંપળ=કુણગો; અંકુર
રાક્ષી=બંનેબાજુપર
અકેકો અણીદાર દાંત
હોય છે તે.
રૂવાંટી=ઝીણા વાળ.
ચપળ=ચાલાક.
અવાજ=સાદ
ઘાતકી=ખૂની.
દુશ્મન=શત્રુ.
બચાવ=રક્ષણ.
ચકોર=ચપળ.
પોલાણ=પોકળ ભાગ
ઝુમખો=જથો.
છત=છાજ.

બીકણ=બીએ એવું.
નજરે પડતું=દેખાતું.
ખાસ કરીને=ઘણું
કરીને; મુખ્યત્વે.

દૂરનું દૂર=આઘે
તેજ=જલદ.
કૌવતવાળા=મજબુત;
જોરાવર.

ઉપરાઉપરી=એક પ-
છી એક.
ફાળ=ફૂદકો; છલંગ.
ઘટ=જાડી.
રતુમડા=રતાશ પડતો
રહેઠાણ=વાસ, રહેવાનું
ઠેકાણું; મુકામ.

સમીસાંજ=દીવાબત્તીનો
વખત.

પાઠ ૬૧ મો.

આજુબાજુ=આસપાસ
હઠે=દૂર જાય; ખસે.

કદી=કદાપિ; કોઈવિખત
દાંત=ચાવવાનાં હાડકાં
પંજા=પાંચ આંગળાં
ને હાથેલી જેટલો
કાંડા લગીનો ભાગ.

માન=આબરૂ; મોટાઈ
પુછડી હલાવતો=ખુશ
થતો.
ફ્ણીવળ્યા=વીંટળાયા
શરત=હોડ.
ખંખેરી=ઝાટકી.
લટકતી=લબડતી.
લાળ=ચીકણું થુંક
ગબડું=દોડ, દોડું.
ભરોસાદાર=વિશ્વાસુ.
મમતાળુ=માયાળુ.
તાબેદાર=તાબે રહેનાર;

પતકરતી=લેખતી.
ભાવ=પ્યાર; હેત.

પાઠ ૬૨ મો.

સગાં=કુટુંબી.
નળો=ઘુંટણથીપાટલી
સુધીનો પગનો ભાગ
ચહેરો=ઘાટ; મોંનો
સક્કો.

બળવાન=જોરાવર
પક્કું=પહોંચેલું; પેક.
ભમે=ભટકે; રવડે.
ધર્મશાળા=મુસાફરોને
વગર ભાડે ઉતરવાની
જગા.
સવાલ=પ્રશ્ન.
ટટાર=સીધા.
અણીપડતાં=અણીવાળાં
દેખાવ=શોભા; ભરાવ.
બરછટ=કરકરા.
બગાસું ખાય છે=આ
ળસ દૂર કરે છે.
ડાચું=જડબું.
વિકરાળ=બિહામણું;
ડરામણું.
છાતીવાળું=હિંમતવાન
હુમલો=ધસારો.
ટોળું=જથો.
ટુકડી=ટોળી.
બદામીઉં=બદામના
રંગ જેવું.
ભુરાશ પડતી=ભુરાશ
પર.
પાદર=ગામના ઝાંપા
બહારની જગા.
કિકિયારી=ચીસ.
ખંધુ=ખળ; લુચ્ચું.
ભારો=ગુચ્છો; ઝુડો.

ખોળ=શોધ; તપાસ.
દરાખજેવાં=ગળ્યાં, મીઠાં
વાઢ=શેરડીનું ખેતર
સતાવવું=દુઃખદેવું;
પજવવું.

પાઠ ૬૩ મો.

નુકસાન=બગાડ.
કીકી=આંખના ડોળા-
ની વચ્ચેનો ગોળ
કાળો ભાગ
ચીરૂં=ફાડું
ઘૂરકવા=ડોળા કાઢવા
પડખે=બાજુએ.
ગમત=રમત.
ખાતર=માટે; વાસ્તે
પજવોછો=હેરાનકરોછો.
કોઠી=નાનો કોઠાર.
સહેલાઈથી=સુગમતાથી
ઝાંખા=થોડા.
શોભા=દેખાવ.
જ્ઞાન=સમજ
ઘોર=ઘણું બિહામણું
ખબર=જાણ
ઘંટડી=નાનો ઘંટ,
મ્યાન=તરવારનું ઘર
કરકરી=ખડબચડી.
છોલીને=છોતરાં કાઢીને

ઉપયોગીપણું=જરૂરઆત.
ગુણ=પંડ.
કાસળ કાઢવું=જડ મૂળથી નાશ કરવો.
મહેરબાની=દયા.

પાઠ ૬૪ મો.

વાઘણ=વાઘની માદા.
ચળકે=ઝળકે.
બ્હો=બીક.
ચાખેલ=સ્વાદીઓ
દીપડો=વાઘના જાતનું પ્રાણી.
સિંહણ=સિંહની માદા.
અજાયબ=નવાઇ.
ધ્યાન=ચિત્ત.
અગ્નિ=આતશ;દેવતા.
યાળ=કેશવાળી; ઘોડા કે સિંહની ડોકપરના વાળ.
દેલણ=દડસેલીશકાયતેવા
હેરાન=દુઃખી.
ઘુઘવાતો=ઘુ ઘુ અવાજ કરતો.
ગર્જના=સિંહનું બરાડવુંતે
ધ્રુજતાં=કાંપતાં.
ભયંકર=બિહામણા
ગોસ=માંસ.
ઠેકાણું=નિયમ.
વસ્તી=વાસો; રહેઠાણ.
ચાઠાં=ડાઘા.
આંતરે=ઘેરે;કબજે કરે.

પાઠ ૬૫ મો.

ગોકળ ગાય=પરમેશ્વરની ગાય.
ચરબી=શરીરમાંથી નીકળતો ચીકણોપદાર્થ
અગત્યના=કામના.
કરોડ=વાંસાની વચમાંનું ગાંઠા ગાંઠાવાળું ઉભું હાડકું.
હાડકાં=હાડ.
ઉપરાંત=વધારે.
દવાશાળા=હાસ્પિતાલ; દવાખાનું.
હાડપિંજર=હાડકાનું ખોખું.
દિવાલ=ભીંત; કરો
ટાંગ્યું=લટકાવ્યું.
બિહામણું=ડરામણું.
ગરદન=બોચી.
પાંસળી=પાસા પરની હાડકી.
બેડોળ=કદરૂપું.
ભરાઉ=ભરેલું.
બેશક=નક્કી; ખચીત.
કદરૂપુ=બેડોળ.
કૌવત=જોર, બળ.
અવયવો=ભાગો.
ખોપરી=મગજનોહાડબડો
મગજ=ખોપરી માંહેનો નરમ ભાગ.
ફેફસાં=દમ ભરવાની કોથળી.
હૃદય=લોહીની ટાંકી.
થાપો=કુલાની પાસેનો જાંગનો ભાગ.
ફુફ્ફુ=દમ ભરવાની કોથળી.
સંરક્ષણ=સારીસંભાળ; સાચવવું તે.
રેસા=તંતુ તાર,તાંતણા
સંકડાય=સંકોચાય.
ગોટલો બાઝે છે=એક ઠેકાણે એકઠો થાયછે.
સ. (૧)માંસપેશી શેની બનેલી છે?
સ. (૨) હાડકાંની જરૂર શા માટે છે?
સ. (૩) લોહીમાં કયો ગુણ છે કે જેથી તે

લાંબા ટુંકા થઇ શકે છે ?

સ. (૪) શરીરમાં કેટલાં હાડકાં છે ?

પાઠ ૬૬ મો.

ત્વચા=ચામડી.
સુંવાળું=લીસું.
ઉપસી=ઉંચી આવી
દરદ=દુઃખ.
નિશાની=એંધાણી.
અડકે=છેડે.
ખમાતું=સહન થતું.
ખોળીયું=ઉપલું પડ.

હેઠલું=નીચેનું.
રેખા=કાપા; લીટી.
નરમ=હુંફાળા.
ગેંડા=ગેંડીનો નર.
કુદરતી=માણસનું કરેલું નહિ તે; ઇશ્વરે બનાવેલું તે.

ઢાંકણુ=કવર; પડ.
રક્ષણ=સંભાળ;બચાવ.
ઢીમું=ઢીમણું.
ગોડ=રસવિકારની ગાંઠ.
પડ=પોપડો.

ખરી પડે છે=જતી રહેછે; નીકળી જાયછે.
રૂઝાતાજાય=રૂઝ આવતી જાય.
લઈ=જબરી.
આળુ=જરા અડકયાથી પણ દુખાય તેવું

ભોંકે=ઘોંચે; ઘાલે.
ખાલ=ચામડી, ત્વચા.
ઓસીકું=નાનો તકીઓ
દાખલો=ઉદાહરણ.
રચના=બનાવટ,ગોઠવણ
ગલેફ=ઓશીકા કે ગોદડાને ચડાવેલું પડ.
સૂક્ષ્મદર્શક=નાની ચીજને મોટી દેખાડનાર.
અસંખ્ય=અગણિત; ઘણાજ.

સ. ૧) શરીરનું ઢાંકણ કયું ? સ ૨) ચામડીનો ઉપયોગ કહો. સ. ૩) ચામડીમાં કેટલા પડ છે ? સ. ૪) એ પડનો ઉપયોગ સમજાવો. સ. ૫) કઇ જગાની ચામડી જાડી હોય છે? સ. ૬) એક દાખલો આપી ચામડીની રચના સમજાવો. સ. ૭, જેના શરીર પર વાળ વધારે હોય તેની ચામડી કેવી હોય છે ?

પાઠ ૬૭ મો.

ટકોરો=આંગળી વાળી નખથી ઠોકવું તે.
ટકે છે=નભે છે;ચાલેછે.
પહેર્યા=ધાર્યા.
બીક=ડર; ભા.
કોથળી=થેલી.
ઠરાયું=ઉભું રહેવાયું.
ટાંગી=લટકાવી.
રાંપી=ચામડું સાફ કરવાનું મોચીનું એક ઓજાર.

કુમળું=નરમ.
સુરત=તાપી નદીને ડાબે કાંઠે શહેર છે તે.
તળાઉં=નીચેનો ભાગ.
ખાસું=મજાનું, સારૂં.
તરડે=તરડ પડે;ચીરાડા પડે, ફાટે.
કમાવેલું=પકવેલું

ચમારવાડો=જ્યાં ચમાર લોકો રહેતા હોય તે જગા.
વાસમારતી=ગંધાતી.
જીન=ઘોડાની પીઠપર નાખવાની ગાદી.
મસક=પાણી ભરવાનો ચામડાનો કોથળો.

સ ૧) ચામડામાં કયો ગુણ છે કે જેથી પાણી અંદરથી બહાર નીકળી શકતું નથી ? સ ૨) જોડા પહેરવાથી શો લાભ ? સ. ૩) ચામડાને કેળવવાની રીત કહો. સ ૪ ચામડાની કઇ કઈ ચીજો થાય છે ?

પાઠ ૬૮ મો.

ઉન=ઘેટાના વાળ.
વાંકડીયાં=ગુંચળીવાળાં
ટકાઉ=મજબુત.
કપડાં=લુગડાં.
સાચવી=સંભાળી.
ટુઆ=ઝીણાં જીવડાં.
ગળપટા=ગળેબંધ.
હૂંફ=ગરમાવો.
મળતાં=સરખાં.
ઢોરઢાંકર=બળદ ઘોડા વગેરે

ઓઢો=બળદને ઓઢાડવા માટે શીવેલું કપડું.
ગરમાવો=હુંફ;ગરમી
ઉતર્યા=પૂરા થયા,ગયા.
ગાંસડી=પોટલી
કાંતવું=ઝાંઆદોરાકાઢવા
ઉઠવેઠ=કટાકુટ,માથાકુટ
મજુરી=મહેનત.

ભરાઉ=પાસેપાસે.
વારકુટ=જેકીટ; કંમર સુધીનો વગર બાંયનો કબજો.

ઝબ્બો=પગની પાની સુધીનો ડગલો; જામો
કબજો=બાંય વગરનું બદન
બસ=બહુ.

સ. ૧) ઘેટાંને ટાઢ કેમ વાતી નથી? સ ૨) ભરવાડ ક્યારે ઊન કાતરી લેછે? સ. ૩) ઊનનો ઉપયોગ કહો. સ. ૪) ઊનના કપડાથી ટાઢ કેમ વાતી નથી? જ. ૪) શરીરમાંથી ગરમી નીકળી જવા પામતી નથી તેથી.

પાઠ ૬૯ મો.

આંગણું=બારણા આગળની જગો.
તળીઉં=નીચેનો ભાગ
ભેજ=શરદી
સાગ=લાકડાનીએકજાત
વાડો=ઘરની પાછળની ખુલ્લી જમીન.

કયારો=ચોરસ ખાડો
રંગબેરંગી=જુદા જુદા રંગના
ચોઘડીએ=વખતે
ઉભરણી=ભોંય તળીઆથી ઉંચાઇ.

ખાસ=જાણી જોઇને
કુંભી=ઘરનાં ઉભાં આડાં લાકડાં બેસાડવા માટેના બેસણી

છોલાણું=છોદેવડાવવી તે
પરસાળ=ઘરમાં પેસતાં

પહેલો ખંડ આવે છે તે.
ઓસરી=ઓટલી.
દેરાસર=દેવને રાખવાનું ઠેકાણું.
પૂજા=સેવા.
રસોડું=રાંધણી; રાંધવાનો ઓરડો.
સરડાવવું=છાપરા ઉપર કામડા બંધાવવાં
પાણીઆરૂં=પાણીના બેડાં તથા ગોળી મૂકવાની જગો.
કોઠાર=અનાજ ભરી મુકવા માટે લાકડાનો બનાવેલો તે.
ધુમાડીઉં=ધુમાડો નીકળવાનો રસ્તો..
ઘેરાઇ=ભરાઇ;ગોંધાઈ
વૈદનાંપગલાં થતાં નથી =રોગ આવતો નથી.
જાજરૂ=સંડાસ.
છીંડી=ઘરની પછાડીનો નેવાં પડવાનો ભાગ.
સીડી=નીસરણી.
દિવાનખાનું=બેસવા ઉઠવાનો મુખ્ય ઓરડો
ચોટાં=પ્રખ્યાત;નામીચા
ખુબીથી=સફાઇથી.
વેલ=વેલા.
ખીંટી=ખુંટી.
તાકા=મોટા ગોખલા.
મોભ=છાપરાની વચમાંનું આડું લાકડું.

સાકટી=વળી.
પકવાસા=છાપરાનાસાકટા સાથે જડેલી પાટીયાની ચીપો.
કામડું=વાંસની બે ફાડમાંની એક ફાડ.

છત=છાજ.
નરદમ=તદન.
ઝરૂખો=ગોખ; રવેશ
બેશક=નક્કી.
સવડવાળું=સગવડ ભરેલું; વગવાળું.

પાઠ ૭૦ મો.

ઓળો=છાયો, પડછાયો
મદારી=ખેલ કરનાર.
છાયાયંત્ર=ઓળાપરથી વખત જાણવાનું યંત્ર
સાધન=સાહિત્ય
સ. ૧) અસલના વખતમાં ઘડિઆળ હતા ?
સ. ૨) અસલના લોકો વખત શાઉપરથી જાણતા?

પાઠ ૭૧ મો.

ઘડિઆળ=વખત જાણવાનું યંત્ર.
ચંદો=ઘડિઆળમાં આંકા માંડેલો ગોળ ભાગ
પગથીઉં=નાનીઓટલી
I=એક
II=બે.
III=ત્રણ.
IV=ચાર. (૫-૧)
V=પાંચ.
VI=છ (પાંચ + એક)
VII=સાત (પાંચ + બે)
VIII=આઠ (પાંચ + ત્રણ)
IX=નવ (દશ- એક)
X=દસ
XI=અગિઆર (દશ +એક)
XII=બાર (દશ + બે)

કુંડાળું=ગોળ ચક્કરડું
મિનિટ=અઢીપળ, સાઠ સેકંડ
કોરે=બાજુએ
અંતરે=છેટે; આઘે; દૂર
કમાન=પોલાદની પટીનું ગુંછળું
સામટા=બધા
મધરાત=વચલી રાત
ઝડપ=ઉતાવળ
કુંચી=ચાવી
ઉકલતી=ઉઘડતી

સ. ૧) ઘડિઆળમાં કેટલા કાંટા હોય છે?

સ. ૨) બંને કાંટા સરખા હોય છે?

સ. ૩) નાના તથા મોટા કાંટાથી શું જણાય છે?

સ. ૪) ઘડિઆળ જોતાં શીખવાને માટે પહેલાં શું ઓળખવું જોઇએ?

સ. ૫) ચંદાપર કેટલે સુધી આંકડા માંડેલાછે?

સ. ૬) નાનો કાંટો બરાબર આઠ પરહોય ત્યારે મોટો કાંટો કયા આંકડાપર હોય છે?

પાઠ ૭૨ મો.

પડીકું=બંડળ; નાનો પડો.
સમતોલ=સરખું વજન
તોળ્યું=જોખ્યું
દાંડી=ત્રાજવાં બાંધે છે તે લાકડી.
ચીચવો=એક ઉભા લાકડાપર બીજા આડા લાકડાનાં મધ્ય બિંદુમાં સાલ ઘાલી બે છેડે બેસવાની રમત.
મધ્ય=વચલા.
સેજસાજ=જરા.
ત્રાજવું=તોળવાનું સાધન.
પલ્લું=છાબડું.
છેતર્યો=ઠગ્યો.
પાધરો=સીધો.
તોલ=વજન.
સમાન=સરખી.
છેટે=આઘે.
યુક્તિ=તદબીર; હિકમત.
ખાધ=નુકસાન.

સ. ૧) આપણને માલ ઓછો ન મળે તે માટે ત્રાજવાની બાબતમાં શી તપાસ કરવી?

ભાગ ૩ જો.

સમાપ્ત.

કવિતાની સમજુતી પાઠ ૭ મો.

આપણી આજુબાજુએ ગગનમાં અને મનમાં પરમેશ્વરનું તેજ છે. ઘાસ અને ચાસની પાસે પણ પરમેશ્વરનું રહેઠાણ છે. (૧) ભોંયમાં પેસીને ભોંયરામાં કંઇ વાત કરીએ અથવા મનમાં નઠારા (કોઇનું ભુડું કરવાના) વિચાર કરીએ તે પરમેશ્વર જાણે છે. (૨) રજકણ મૂકવાને માટે પરમેશ્વર વગરની ખાલી જગ્યા શોધીએ પણ પરમેશ્વર વગરની કોઇ પણ જગ્યા ખાલી મળે નહિ. મતલબ કે બધેજ પરમેશ્વર છે. (૩)

પાઠ ૮ મો. પરમેશ્વરની પ્રાર્થના.

અરે ! દેવના પણ દેવ ! હે જગતના ધણી (પરમેશ્વર) હું તમને પગે લાગીને પ્રાર્થના કરૂં છું કે હે દયાળુ તમે મને દુઃખથી બચાવો. હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે. (૧) હે પરમેશ્વર તમે મારાં માબાપ છો, અને તમે હંમેશાં બધાનું પોષણ કરનારાછો; તમે મારાપર કરોડો ઉપકાર કર્યા છે હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે. (૨) હું ગરીબમાં ગરીબ અને સમજણ વગરનો જીવ છું, મારી કંઇ પણ વાત તારાથી અજાણી નથી; (મતલબ કે બધી તું જાણેછેજ) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે. (૩) અમે નાનાં છોકરાંઓ હાથ જોડીને (કરગરીને) કહીએ છીએ કે હે પ્રભુ અમારી બુદ્ધિ ઘણીજ ઓછી છે માટે મહેરબાની કરીને હમારી માગણી મનમાં લાવો. હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આ-

શરો છે. (૪) અમે ને અમારાં જે સગાં વહાલાં છે તે બધાં શરીરે સુખી (તંદુરસ્ત) અને જબરાં રહીએ; હંમેશાં તમે અમને સદબુદ્ધિ આપજો. હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને એક ફકત તારોજ આશરો છે. (૫) મેં તમારી જરાપણ સ્તુતિ કરી નથી, તેમજ આપના ગુણ ગાવાની (ભજન કરવાની) શકિત મારામાં નથી, તોપણ દયા લાવીને (મહેરબાની કરીને) સેવકના દુઃખ મટાડો, હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફકત એક તારોજ આશરો છે. (૬)

પાઠ ૧૬ મો. સત્ય.

અરે મારે સત્યનું ધ્યાન ધરવું, અને નકકી સાચું બોલવું, કદાપિ ખોટું કામ કરવું નહિ, અને દુનીઆમાં આબરૂથી પંકાયેલા રહેવું. (૧) સત્યના બીજથી સત્યનું મોટું ઝાડ થશે; અને તેના લાભકારી સારાં ફળ મળશે સત્યરૂપી ઝાડની નીચે માણસો આશરો લેશે તેથી તેમનાં દુઃખો જતાં રહેશે; અને બધાં સુખ મળશે. (૨) દુનીઆનાં બધાં કામ સત્યમાં (સત્યને આધારે) રહેલાં છે, માટે અસત્ય કામ કરવાથી માણસ દુઃખમાં આવી પડશે. જેમ સત્ય રૂપી સુરજનું તેજ ઘણું પ્રકાશશે, તેમ કપટ અને નઠારી બુદ્ધિ (સત્યની) બીકથી નાશ પામશે. (જતી રહેશે) (૩) કદાચ કોઈ કારણથી સત્ય ઢંકાઇ જશે, (જાહેરમાં આવશે નહિ) તોપણ આખરે સત્યનોજ પ્રકાશ થશે. મતલબ કે સત્ય ઉઘાડું પડશે. જેમ સુરજ કદી વાદળાંથી ઢંકાઇ જાય છે, તોપણ તે પાછો ફરીથી ખુલ્લો થઇ પ્રકાશે છે તેમ. (૪) સાચને નુકસાન નથી, (સાચું બોલવાથી નુકસાન થતું નથી) તેમ તેનો કદાપિ નાશ પણ થતો નથી; માટે હંમેશાં સાચું બોલીનેજ દુનીઆમાં જીત મેળવવી સત્ય ઘણાં દુઃખ નકકી ટાળે છે,

સત્યના જેવું જોર બીજું નક્કી નથી. (૫) સત્યમાં હંમેશ ખરૂં સુખ રહેલું છે, એટલુંજ નહિ પણ સત્યથી પરમેશ્વર ઘણા ખૂશ થશે. વળી સત્ય વગર બીજો કોઇ ધર્મ નથી, માટે સત્યથી સ્વર્ગ જીતો અને હંમેશાં ખૂશ રહો. (૬)

પાઠ ૨૪ મો પશુઓનાં ટોળાંમાં તકરાર.

ચોપગાં જાનવરોમાં એક વાંધો પડયો; તેથી તેઓએ પોતે સામસામા સવાલ જવાબ કરવા માટે કચેરી ભરી (ભેગાં થયાં) અને ત્યાં બધાં નર અને માદા બેઠાં. એટલે **ગાય બોલી**–હું ગાય ગરીબડી પડી એટલે મારા ગુણોની (ઉપયોગીપણાની) કદર કોણ કરશે? મતલબ કે કોઇ નહિ. મારાં વાછરડાં બિચારાં દૂધ વગર ટળવળે છે અને દૂધ તો બીજાં ખાય છે; તોપણ મારા પર થતા જુલમનો કયાં પાર છે? (**ચોપગાં**) (૧) **કુતરો** કહે હું વિશ્વાસુ પ્રાણી છું, ધણીનું અન્ન ખાઇને મનમાં ટેક રાખીને તેના ખાધેલા લૂણનો બદલો વાળી આપું છું, અને વળી રાત દહાડો સેવા પણ કરૂં છું. (**ચોપગાં**) (૨) **ગધેડો** કહેછે કે બેવકુફ (અક્કલ વગરના) માણસ અને હસે છે, પણ સમજતા નથી કે ભાર કોણ ઉપાડે છે? ભારે વજન લાધે, (પીઠ પર ભરે) તોપણ વગર તકરારે હું ચાલું છું; પણ કહો કે માણસો મારો ગુણ કયાં જાણે છે? (**ચોપગાં** (૩) **ઘોડો** કહે હું શરીરે દુઃખ વેઠીને ચાકરી કરૂં છું, અને કદાપિ હાર (ખાવા નું) પણ ન ખાઉં, ધણીને પીઠપર બેસાડીને રસ્તો કાપું (મુસાફરી) છું તોપણ કહો કે કોણ મારી કાળજી રાખે છે? (**ચોપગાં**) (૪) **ઊંટ** કહે છે, મુસાફરીમાં રસ્તો કાપવાને હું ઘણી લાંબી મુસાફરી કરૂં છું. તોપણ કોઇ ઘાતકી મુસાફર પાણીને માટે અને મારી

નાખે છે. (રણમાં પાણી નહિ મળવાથી મુસાફર પોતાનો જીવ બચવવાને ઊંટને મારે છે કેમકે તેની પીઠપરના ઢેકામાં પાણી ભરાઇ રહેલું હોય છે.) છતાં પણ મરતાં મરતાં હું પરોપકાર કરૂં છું. (ચોપગાં) (૫) **હાથી** કહે રાજાની અંબાડીનો આધાર મારાપર છે. (મતલબ કે મારા વડે અંબાડી શોભે છે) મારાં પગલાંથી સ્વારી સારી દેખાય છે, અને વળી દરબાર પણ શોભેછે. તેથી હું પશુઓમાં મોટો સરદાર છું (મતલબ કે પશુઓમાં હુંજ મોટો છું) (**ચોપગાં**) (૬) **બકરો** કહે હું જરા પણ દુઃખ આપતો નથી, તોપણ માણસ મારૂં માંસ ખાવાને માટે તલપી રહે છે, તેથી હું ચંડાળના હાથે કપાઇ મરૂં છું. કહો મને બીન ગુનેગારને ઇન્સાફ ક્યાં મળે છે ? (મતલબ કે મળતો નથી.) (**ચોપગાં**) (૭) **બળદ** કહે મારા જોરથી ખેડુત હળ (જમીન) ખેડે છે. મારાપર બધી દુનીઆનો આધાર છે; હુંજ સ્વારી કે વેપારનો રોજનો ભાર ઉપાડું છું તોપણ મને જરા પણ આરામ મળતો નથી (**ચોપગાં**) (૮).

(દોહરો.)

ગધેડો, બકરો, બળદ, હાથી, ઘોડા, ને ગાય એ બિચારાં પ્રાણી બીજાના ભરોસા પર અફળાય છે. વિશ્વમાં નઠારાં કામને માટે જો સરકાર સજા કરે છે; તો પછી પશુ પક્ષીને દુઃખ દેતાં પરમેશ્વર ગુસ્સે થાય નહિ ? મતલબ કે થાયજ.

પાઠ ૨૭ મો કવિતા.

જુઓ કે જંતુની જાતમાં કીડી પણ અનાજ એકઠું કરે છે. અને બધી સાથે મળીને હંમેશાં સંપથી (હળીમળીને) દરમાં રહે છે.

પાઠ ૩૧ મો. પક્ષીઓની ખુશાલી.

ઝાડને છોડવાની ડાળીઓ હાલે છે, અને પવન પાંદડાં હલાવે છે. શોભાયમાન પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં ઉડે છે. (મતલબ કે કલોલ કરે છે.) પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં પરમેશ્વરનું ધ્યાન ધરતાં, જંગલમાં ચેનબાજી કરતાં અને હંમેશાં ખુશીમાં ફરતાં ટોળામાં હળી મળીને રહેતાં (એક બીજાને) મનની વાતો કહે છે. સુખીઆ પક્ષી હંમેશાં ઝાડ છોડવાની ડાળીપર ડોલે છે. (૧) કોઇ જંગલનાં ફળ ખાય છે. કોઇ દાણા ખાતાં જાય, કોઇ ફૂલોમાંનો રસ ચૂસે છે અને કોઇ લીલોતરી ખાય છે. કોઈ લીલોતરી ખાય અને પાણી ઓવારે દોડી જાય, બધાં પક્ષીઓ સાથે નહાય અને પાછી પોતાને રસ્તે પાછા ફરે. સાંજે માળામાં બચ્ચાંને સુખે બેઠેલા જોઇ સૂએછે. પો ફાટતાં ઊઠીને દોડે છે અને કોઈ જંગલમાં ફળ ખાય છે. (૨) સારી રીતે ઝૂલતાં ફળ અને જુદી જુદી જાતનો મેવો પરમેશ્વરે આપ્યો છે, તે બધાં પંખીઓ હેતથી ખાય છે. વળી પરમેશ્વરે ખેતરમાં પુરેપુરો પાક આપ્યો છે, તે મોટો માલ મંડયા રહીને ખાય તોપણ ખૂટે નહિ એટલો છે. તે ખાઇને હંમેશાં સંતોષ રાખીને દરરોજ ચોખ્ખું પાણી પીએછે, અને પોતાને ઠેકાણે આવીને નિરાંતે બેસે છે. ફળો સારી રીતે હાલે છે. (૩)

ઉદ્યમવિષે

મહેનતથી માણસ એકલો હોય તોપણ હજારો માણસોને પાછળ પાડે છે, મતલબ કે પોતે આગળ પડે છે. મહેનતથી મરજી મુજબ પૈસો અને અનાજ મેળવી શકાય છે; મહેનતથી રાજાની પદવી લેવી હોય તો તે કાંઇ આઘે નથી મતલબ કે તે પણ મેળવાય છે.

મહેનતથી દેવ અને રાક્ષસ તાબે કરી શકાય છે. મહેનતથી આપદાઓ તુરત જતી રહે છે, મહેનતુ માણુસો ધૂળમાંથી પણ સોનું શોધી કાઢે છે; અરે બાળકો તમે મહેનતને ઇચ્છેલું ફળ આપનાર આય બરાબર જાણો. મહેનતથી ધાર્યાં મુજબ ઘણો લાભ મેળવાય છે, માટે સૌએ આળસ છોડી મહેનત કરવી.

પાઠ ૩૬ મો. ગ્રીષ્મ ઋતુનો તમાસો.

પરમેશ્વરની મોટાઇ અમે ગ્રીષ્મઋતુમાં જોઈ લીધી. ઝાડની ઠંડી છાયામાં ફૂલ, ફળને ખુશીથી હાલતાં જોયાં. (૧) કોયલ મીઠા સ્વરથી બોલતી હતી, તેથી આ આંબાનું ઝાડ સારૂં દેખાય છે. જેમ જમીન (સુરજની ગરમીથી) ગરમ થતી જાયછે તેમ મોગરો (પોતાની) સારી વાસ ફેલાવે છે. (૨) આંબો—જંગલમાં અને ઝાડોમાં રમતી અને ખૂશ થતી વસંત (ઋતુ) મને(આંબાને) મોર આપીને રખડતી રખડતી ગઇ પછી ગરમીની ઋતુ થઈ એટલે આંબાપર બહુ સારી કેરી આવી, તેને સારી લીલીછમ જોઇને માણુસો (તે લેવાને) લોભાય છે. (૧) એ ઋતુમાં ઘણો તાપ પડે છે તેથી કેરીઓ ઝાડપર પાકીને ખરી પડે તે પછી રસદાર થઇને સારો કેસરીઆ રંગ ધરે છે. તે (કેરી) રસથી દુનીઆના લોકોનું મન પોતાની તરફ ખેંચતી તેથી કેરીની મજા મનમાં રહેતી. (૨) કોયલ—જુઓ આ ગરમીની ઋતુમાં ધામ ઘણો થાય છે. તેથી પક્ષી ઊડીને જંગલે જંગલ ફરે છે. હું (કોયલ) ટહુકાથી માણુસનું મન મારા તરફ ખેંચું છું. મારૂં રહેઠાણ આંબાના ઝાડ પર છે. (૧) હું મારા કાળા રંગના શરીરથી ઓળખું છું, અને મારા મધુરા સાદ વડે વખાણાઉં છું

(હું માણસોને) ગાયનના સૂર સમજાવું છું, અને મનને મોહ પમાડે એવો બાગ ઘણો ગજાવી મૂકું છું (૨) **મોગરો**–જુઓ આ બાગ સફેદ મોગરાના ફૂલથી રૂપેરી હોય એવો શોભે છે. વેલાઓમાં ખીલેલી કળીઓ છે તેથી શરીરમાં સારી વાસ ભરાય છે. હું ઘણી પાંખડીઓ ફેલાવી ઝારીના જેવો બન્યો છું. બધા લોકોએ મને ગ્રીષ્મનો ખીલેલો બાળક ગણ્યો છે.

ઇંદ્રવજા.

આંબો, કોયલ અને મોગરો એક હારમાં સાથે ગાય છે.

આંબો કહે કેરી રસદાર હોય તેજ સારી.
કોયલ કહે હું ઝીણા સ્વરને લીધે ઘણી વખણાઉં છું.
મોગરો કહે બટ મોગરાની મીઠી સુગંધ છે.
બધા કહે છે અમે સારી અને શોભીતી ગ્રીષ્મ ઋતુ જાણી.

પાઠ ૪૦ મો.

સ્વચ્છ પાણીથી ભરેલી સારી નદી જુઓ, તેને કાંઠે નાનાં મોટાં ઝાડો ઉગેલાં છે. એમાં જુદાં જુદાં રંગનાં માછલાં મજા કરતાં, અને કિનારાપર લીલુંછમ જેવું ઘાસ પશુઓ ચરતા જણાય છે. બધા શહેરનો દેખાવ નક્કી નદીથીજ સમજવો. નદીથી નહાવાનું, ધોવાનું, પાણી પીવાનું મોટું સુખ સમજવું.

પાઠવાર અઘરા શબ્દો તથા જોડાક્ષર.

પદાર્થ પાઠો પ્રાણીઓ ચિત્ર વાર્તા પુસ્તકો સામાન્ય વનસ્પતિ વર્ણન બ્રાહ્મણી પંડિતો

કૂકકડ	અજુકતું	વિદ્યાભ્યાસ	ત્રગડા	મૂર્ખ
કળિયુગ	ઉતર્યો	બુદ્ધિ	હિંડાડે	ખર્ચુંપાન
શ્રાવક	પસ્તાયા	અક્કલ	સ્ત્રીપુરૂષ	ભક્તિ
જન્મ	ચૌદશ	સ્વભાવ	નીવડયો	અભ્યાસ
શિક્ષક	વર્ગ	સાંઠ	ફેંટા	શુદ્ધિ
આશ્ચર્ય	અંતઃકરણ	કુટુંબ	પ્રીતિ	લગ્ન
દાડયો	આશીશ	ખંચેલો	ટંગાવી	કૃપા
કિંમતી	સત્તર	ખરીદ્યા	હોશિયાર	વર્તીશું
અર્ધો	વહેંચણ	સુશોભિત	અટકાવ્યો	વિશ્વપતિ
જગકર્તા	સ્વામી	સ્તુતિ	પ્રાર્થના	શક્તિ
વિચાર્યું	દુઃખ	ગર્વ	શિખામણ	સિદ્ધપુર.
હંમેશાં	પ્રમાણિક	પોલિસ	વૃદ્ધ	આગ્રહ
જાત્રા	ઉંમર	વિધવા	ધન્ય	જાપ્તો
દ્રવ્ય	ભેળ્યું	તાક્યું	વિકટ	યુધિષ્ઠિર
અર્જુન	વર્તણુક	દુર્યોધન	રમાડયા	દ્રૌપદી
ઈશ્વરભક્તિ	નક્કી	ચિત્રગુપ્ત	ગંધર્વ	કૌરવ
લુચ્ચા	ક્ષમા	ન્યાય	સાક્ષી	નિસાસો
ગૃહસ્થ	મ્યાન	વિહંગપુર	શિઆળ	મહોલ્લા
મશ્કરી	પિત્તળ	સ્વાદે	નિશ્ચય	અસત્ય
વૃક્ષ	આશ્રય	દુષ્ટ	અન્ય	સ્વર્ગ
પ્રમાણે	વર્તમાન	પત્ર	લક્ષ્મી	ચિત્ર
વંચાવ્યો	પત્થર	લેવરાવ્યાં	વિદ્યાર્થી	સ્વરૂપવાન
ચોંટાડયા	ઇંદ્રિય	છિદ્રો	ખુલ્લાં	નાહ્યા

વિદ્વાન	નિર્ણય	દિલ્હી	પ્રખ્યાત	પરાક્રમ
વિદ્યા	મચ્છર	યુકિત	શબ્દો	નમ્ર
વિષ્ણુ	પ્રસાદ	પુસ્તકાલય	વૃત્તાંત	વોશિંગ્ટન
ડાહ્યા	અલ્લા	વિનંતી	સ્થિતિ	ઈર્ષાખોર
નિકાલ	તુર્ત	પ્રાણી	પ્યારૂં	શ્રેષ્ઠ
નિર્દોષી	લલ્લુ	ફોડાવ્યા	ધડકો	મારયોજ
દોષ	સદ્ગુણી	કન્યાઓ	ગૂંથે	પ્રદર્શન
તલ્લીન	વિષય	વર્તે	નોતમ	સ્ત્રી
ચૈત્ર	અત્યારે	તરસ્યા	વિસામો	ધર્માદા
આશીર્વાદ	ચોકખું	વળગ્યો	તક પ્રસાદ	શેખસલ્લી
બચ્ચાં	પુત્ર	ઉડાડવા	ગોથું	ગુસ્સો
પ્રયાસ	ફાટયો	સમજાવ્યું	પ્રીત	મુશ્કેલ
નિર્મળ	ધાન્ય	ધાર્યું	વિપત્તિઓ	ચિંતવ્યા
વંશપરંપરા	ઈચ્છતા	મિત્ર	હુક્કો	ગંદું
નિરોગી	ખુણેખોચરે	શ્વાસ	ખુલ્લા	બિનાશ
દુર્ગંધ	અયોધ્યા	કૌશલ્યા	કૈકેયી	સુમિત્રા
લક્ષ્મણ	શત્રુઘ્ન	રામચંદ્ર	ઉથાપશે	સંદેહ
ધિક્કાર	ગુલાંટ	ચક્કર	ઝમકારા	સ્થિર
ફેંકયુ	ચમત્કાર	મુકુંદ	ગ્રીષ્મ	ઋતુ
કોકિલા	ટહુકા	ચિત્ત	આમ્ર	શ્યામ
અન્યો	પ્રફુલ્લ	કુશળ	પ્રલ્હાદ	પુરૂષો
પશ્ચિમ	શિખર	દહેરૂં	કરણો	વાંકોચુંકો

આકૃતિ	ગોઠવ્યા	પર્વત	શેત્રુંજે	પાવાગઢ
વચ્ચે	જોયું	લસુંદ્રા	પૃથ્વી	ઠંડું
પ્રવાહ	નિચાણ	સમુદ્ર	બન્યું	વિચિત્ર
ગમ્મત	પિછાણીએ	તુરૂં	ભૂશિર	ટંડેલ
નિશાન	તૂટી	દ્વીપકલ્પ	ક્રિયા	સામુદ્રધુની
સજજડ	ચોંટી	ઝાંપે	ફાળકા	તાંતણા
હેડ	ખોળીઆં	છુટ્ટી	ગિલ્લીદંડા	ઓફિસ
છંટાતું	મીણબત્તી	ઓવરસીઅર	દુરસ્ત	ત્રિજરર
કોથળી	સરાફ	દાકતર	પ્રાંત	ચોર્યાસી
વિભાગ	મુખ્ય	કમિશ્નર	અધિકારી	વત્તો
ઈન્સ્પેકટર	ડેપ્યુટી	મેનેજર	બોર્ડ	સંમતિ
મુન્સફ	પરીક્ષા	બંદુકો	શીખ્યો	ડહોળું
ચિકાર	હિમ	કિરણો	વસ્તુ	ફુંકણી
ગતિ	ફૂંક	લાલચોળ	ગોવિંદ	મિઠાઈ
કંટાળતો	આરોગ્ય	અંગ્રેજ	ઘુંટણ	જુઆળે
બાઝી	પ્યાલું	હુલાવ્યું	ચિનાઈ	સળગાવ્યો
રેડયો	પીગળ્યો	લિલાશ	વિસ્મય	પામ્યા
ધર્યું	ગમ્યું	આવ્યાં	વાંકીચુંકી	વસ્તુ
ગુરૂજી	ઝુંમર	બાટ્ટી	ટીપ્યું	વળ્યો
તપાવ્યું	કોદાળી	દિવાલ	ખીંટાઓ	ઘડિઆળ
ચપ્પુ	રકૂ	નક્કર	પિળાશ	ઝરપે
નિતારી	ગળણી	પોંક	કુંડી	હિંદુસ્તાન
ઉત્તર	હાંસોટી	હુમસો	પુષ્ટિ	દળ્યાથી
બાજરી	ગુંદી	ભુસું	ફોલ્લા	ખટાશ

ગંજીફા	શોષાય	નરસિંહ	ચિરાયલું	અગથીઓ
કૃષ્ણલાલ	સૂઠ	વૈતરી	અવસ્થા	ઈંડા
ઈયળ	નિરાંત	માત્ર	પોષણ	પક્ષી
થાક્યો	ઢોળાવ	પ્રાણી	ગુચ્છાં	કુંપળો
રૂંવાટી	રાક્ષી	બિલાડી	ઠેકડા	ગતિ
દુશ્મનો	ઝુમખા	રતુમડો	કલ્લા	તૃલ
હરાવ્યાં	ઝબકી	ધર્મશાળા	યુક્તિ	શ્રાધર
વિકરાળ	વરૂ	કીકિયારી	પક્ષુ	લોંકડી
રાત્રે	લુચ્ચું	ઘુરકવા	ગુસ્સા	કોઠી
ઉંદરો	ઘંટડી	ચીરૂં	સિંહ	ચોંટયું
ચાળ	ઠેલણ	ગર્જના	ધ્રૂજતા	કાઠિઆવાડ
પતંગીઆ	હાડપિંજર	ટાંગ્યું	બિઆમણું	પાંસળીઓ
કદરૂપું	કૌવત	અગત્ય	કુકડો	કાંડું
પદાર્થ	હૃદય	ગોટલો	રૂઝાતો	નિશાની
લઠુ	ગલેફુ	શોભતું	તળીઉ	સુંવાળું
પહેર્યાં	કુમળું	કુક્કર	ઢોરઢાંકર	ઓઢો
બિસ્કુટ	ગલપટા	ઝભ્ભા	આંગણું	થાંભલા
કુંભીઓ	વૈદ	છીંડી	રંગબેરંગી	જડયા
સરડાવ્યું	ઝરૂખા	મિનિટ	સૂર્ય	ડુગડુગી
રીંછ	લિપિ	અઠ્ઠાવીશ	કુંચી	ટકોરા
અંગ્રેજી	ત્રાજવું	તોળવા	પલ્લા	મધ્ય

ભૂગોળના સવાલ

પાઠ ૩૮ મો. સ. ૧) પ્રલ્હાદ શું ધંધો કરતો હતો ? વલસાડથી પારડી કઇ દિશામાં છે? વલસાડથી પારડી જતાં રસ્તે કઇ નદી આવે ? પારનેરાના ડુંગરના શિખરપર ચઢીને તેમણે શું જોયું? પછી પારડી આવીને તેઓએ શું કીધું?

પાઠ ૩૯ મો. સવાલ) ગુજરાતમાં મોટો પર્વત કયોછે? આબુથી બીજા નાના પહાડ કયા કયા છે? ટેકરો, ડુંગરી, ડુંગર, પર્વત, તળેટી, અને ખીણ એટલે શું તે સમજાવો. નવી જમીન શી રીતે બનેછે? કયા પર્વતપર બંગલા, કિલ્લા, દહેરાં વગેરે બાંધી શકાય ?: મેદાન એટલે શું તે સમજાવો. લસુંદ્રા, દેવકીઉનાઇ, તુળશીસ્યામ એનાં કુંડમાં ઉનાં પાણી શાથી હશે? પર્વતો ને મેદાનો કેમ થયાં તે સમજાવો. મેદાન અને ડુંગરનો ઉપયોગ કહો.

પાઠ ૪૦ મો. સવાલ) વરસાદના પાણીનાં ટીપાં શું શું કામ કરે છે? નદીનો ઉપયોગ કહો. નદીના મુખ આગળની અને મૂળ આગળની જગામાં શો ફેર હોય છે? સરોવર શી રીતે બનતાં હશે? સરોવરના પાણી કેવાં હોય છે? કયા સરોવરનું પાણી ખારૂં હોયછે? ગુજરાતમાં મીઠા પાણીનું સરોવર કયું છે? અને ખારા પાણીનું કયું છે? તળાવનું પાણી કેવું હોય છે?

પાઠ ૪૧ મો. સવાલ) સમુદ્રનું પાણી ખારૂં શા માટે હોય છે? સમુદ્ર કેટલો ઉંડો હોય છે? નદીનું પાણી શા માટે મીઠું હોય છે? સમુદ્રમાં મોજાં શાથી થાય છે? સમુદ્રનું પાણી રાતું, ભુરૂં ને પીળું દેખાવાનું કારણ શું ? દરીઆમાં રેતી ક્યાંથી આવતી હશે ? દરીઆમાં શું શું પાકે છે ?

પાઠ ૪૨ મો. સવાલ) હજીરો ક્યાં છે ને તે શાને માટે પ્રખ્યાત છે ? દરીઆ વિષે થોડીક વાત કહો. ભૂશિર, અખાત અને ઉપસાગર એટલે શું તે સમજાવો. બેટ શી રીતે બનતા હશે? દ્વીપકલ્પ એટલે શું ? કઇ ક્રિયા સમુદ્ર કિનારે હંમેશાં થયા કરે છે ? સામુદ્રધુની અને ખાડી એટલે શું તે સમજાવો.

પાઠ ૪૩ મો. સવાલ) ગાડાં ને હળમાં શેનું લાકડું વાપરેછે અને તે લાકડું વાપરવાનું કારણ શું? લુહારને ત્યાં શું જોયું ? કુંભારને ત્યાં તેઓએ શું જોયું ? ઢેડવાડામાં ઢેડા શું કરતા હતા? શણનું શું બને છે? ગામડામાં વસવાયાં લોકો કયા કયા ધંધા કરે છે ?

પાઠ ૪૪ મો. સવાલ) ગામ અને શહેરનો તફાવત સમજાવો. અમદાવાદ ક્યાં છે? શું છે? ને શાને માટે પ્રખ્યાત છે ?

પાઠ ૪૫ મો. સવાલ) કુબેરદાસ ક્યાં જતા હતા ? તેમની સાથે કોણ ગયું? મુખીએ કોને સલામ કરી? મામલતદારે શી શી વાત પૂછી? કુબેરદાસે શું જવાબ આપ્યો? ફોજદાર ઓવરસીઅર અને ત્રિજોરરના કામ કહો. વેચાણ, ગીરોખત કયું ખાતું નોંધ છે? કુબેરદાસ દવાખાનમાં શું કરવા ગયા હતા? અને ત્યાં કોની સાથે વાતચીત થઇ?

પાઠ ૪૬ મો. સવાલ) તાલુકો, જિલ્લો અને પ્રાંતની વ્યાખ્યા બોલો. એ દરેકના ઉપરીને શું કહેછે? જમીનની વસુલાત માફ કરાવવી અથવા મુલતવી રખાવવી એ કોણ કરી શકે? પ્રાંતના મુખ્ય ખાતાનાં નામદો. અને તે ખાતાઓના મુખ્ય અમલદારને શું કહે છે? તાલુકાના લેણદેણ સંબંધી દાવા કોણ ચુકવે છે? તાલુકામાં પોલિસ ખાતાનો મુખ્ય અમલદાર કોણ? જિલ્લાના દવાખાનાના ઉપરી દાક્તરને શું કહેછે ?

પાઠ ૪૭ મો. સવાલ) કલેકટરને મુખીએ શી બાબતની અરજી આપી? પોલિસના ઉપરી સાહેબને શું કહેછે? જિલ્લા જડજને શું કામ હોયછે?

કડાંની ડ્રીલ. કડાં લોઢાના રૂળીઆનાં બનાવેલાં હોય છે અને તેનો વ્યાસ એક બિલ્લસ જેટલો હોય છે તેની જાડાઇનો પરીઘ બે ઇંચનો હોયછે. અને તે રાતા, પીળા, વાદળી વગેરે તરેહ તરેહના પાકા રંગથી રંગેલા હોયછે. તેથી તે શોભાયમાન દેખાય છે.

સૂચના—કડાંની દરેક રમત અગિઆર સુધી કરાવી બારે હાથ કડાં સાથે લટકતા રખાવવા. ૨) છેલ્લી રમતે બારે કડાં જમીનપર મૂકાવી દેવડાવવાં. મૂકતા અવાજ ન થાય તે બાબત સૂચના આપવી. ૩) કડાં મુઠ્ઠીમાં જોરથી દાબીને પકડવા. અંગુઠો ટેકણુમાં કડાં ઉપર રાખવો જેથી કડાં હાલશે નહિ અને પકડવા સુગમ પડશે.

રમત ૧ લી—તૈયાર –કડાં લેવા તત્પર થવું. ચાલો–બે કડાં બે હાથમાં લઇ હાથ પગની સાથે અડાડેલા રાખવા.

૧) બેઉ હાથ ઉંચા. ૨) બેઉ હાથ નીચા. **રમત ૨ જી**— ૧) બેઉ હાથ સામા લાંબા ખભાની સીધી લીટીમાં. (મુઠ્ઠીઓ સામસામી) ૨) બેઉ હાથ પીઠ ગમ પાછળ ખેંચી કડાં છાતી આગળ રાખવા. **રમત ૩ જી**–બેઉ કડાં એકઠાં કરી વચ્ચેથી બેઉ હાથે સામસામા પકડવા. ૧) ઘુંટણુમાંથી પગ વાળી પગના આંગળાપર વજન રાખી બેસવું એડી ઉંચી રાખવી. (હાથ બે પગ વચ્ચે સીધા રાખવા)

૨) ઉભા થવું ને કડાં માથા ઉપર ધરી રાખવા. (ઉભા થતી વખતે એડી જમીનપર ઠોકવી જોઇએ)**રમત ૪ થી**—કડાં છુટા કરી એકેક હાથમાં પકડવા. ૧) જમણો હાથ જમણી તરફ ખભાની સીધી લીટીમાં લંબાવવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો,) ૨) એકથી ઉલટું. **રમત ૫ મી**–૧) જમણો હાથ સામો લાંબો કરવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો.) (૨) એકથી ઉલટું. રમત

૬ ઠ્ઠી-૧) જમણો હાથ ઉંચો (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો) ૨) ડાબો હાથ ઉંચો (જમણો હાથ નીચે લટકતો રાખવો) **રમત ૭ મી** ૧) બેઉ હાથ ઉંચા (મુઠ્ઠીઓ સામી) ૨) બેઉ કડાં પગનાં આંગળાં આગળ (પગ ઘુંટણમાંથી સીધા રાખવા) **રમત ૮ મી**- બેઉ હાથ ઉંચા (મુઠ્ઠીઓ સામસામે) ૧) જમણો હાથ મોં સામેથી ઉપલી તરફથી લઇ ફેરવીને ઉંચો રાખવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રાખવો.)૨) એકથી ઉલટું. **રમત ૯ મી**-૧) બેઉ હાથ સામા લાંબા (મુઠ્ઠીઓ સામસામે) ૨) બેઉ હાથ પાછળ લાંબા. **રમત ૧૦ મી**-૧) બેઉ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ) ૨) બેઉ હાથના અંગુઠા ખભાને અડકાડવા.

આંકનો ઉપયોગ

૧) સવાકાની ૧ કેરી તો ૧॥ રૂપીઆની કેટલી ?

૨) ૧ આનાની ૫ કેરી તો ૧૦૦ કેરીનું શું ?

૩) ૫ ચોપડીના ૧૦ રૂપીઆ તો ૧ ચોપડીનું શું ?

૪) ૧ ગાયના ૧૨ રૂપીઆ તો ૯ ગાયનું શું ?

૫) ૧૫ ટિકીટના ૩॥ રૂપીઆ બેસ તો ૧ ટિકીટનું શું ?

૬) ૧૨ આનાની ૧ ટોપી તો ૨૦ ટોપીનું શું ?

૭) ૧ સવાકાની ૧૨ પેન તો ૪ પાઇની કેટલી ?

૮) ૧ આનાની ૬ લખોટી તો ૨ પાઇની કેટલી ?

૯) ૧ આનાના ૪ શેર ભીંડા તો એક શેરનું શું ?

૧૦) ૩ સવાકાનું એક નાળિએર તો ૩ આનાનાં કેટલાં ?

૧૧) ૩ આનાની ૧૮ સોપારી તો ૧ સોપારીનું શું ?

૧૨) ૧ ટિકીટના ૨॥ રૂપીઆ તો ૪ ટિકીટના કેટલા ?

૧૩) ૧ પૈસાનું ૧૫ શેર તો ૧ મણ ૫ શેરનું શું ?

૧૪) ૨૮ રૂપીઆની ૮ ખુરસી તો ૭ ખુરશીનું શું

૧૫) ૧ રૂપીઆનું ૧૬ શેર તો રૂા. ૦||= કેટલું ?
૧૬) ૩ આનાનુ ૩|| શેર તો ૩ રૂપીઆનું કેટલું ?
૧૭) ૨|| રૂપીઆનું એક મણ તો ૧| શેરનું શું ?
૧૮) ૧૭|| શેરના ૫ રૂપીઆ તો ૧ રૂપીઆનું કેટલું ?
૧૯) ૮|| શેરના ૫ રૂપીઆ તો ૧ રૂપીઆનું કેટલું ?
૨૦) ૩૫ શેરના ૮|| રૂપીઆ તો ૧|| મણનું શું ?

જાહેર ખબર.

સાતમીના અર્થ કિંમત: ૮ આના-(જેની અંદર શબ્દાર્થ વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે અને રૂઢ બંને રીતે. શાસ્ત્રી પદ્ધતિથી સંપૂર્ણ વ્યુત્પત્તિ, કવિતાનું વિવરણ-સ્ફુટીકરણ, બ્રિટીશ અને હિંદની સંપૂર્ણ રાજરીતિ. સમાસ પ્રકરણ, બારએલ્સની ડ્રિલ વગેરેનો વિસ્તારથી સમાવેશ કરેલો છે)

છઠ્ઠીના અર્થ કિંમત ૭ આના—(જેની અંદર શબ્દાર્થ વ્યુત્પત્તિ, પ્રમાણે અને રૂઢ બંને રીતે, કવિતાનો અન્વય, સમજુતી વ્યુત્પતિ પાઠના સવાલ, પાઠનો સાર વગેરે.)

પાંચમીના અર્થ કિંમત ૬ આના—(જેની અંદર અર્થ, કવિતાની સમજુતી, વ્યુત્પતિ, પાઠના સવાલ, પાઠનો સાર, અપૂર્ણાંકના નિયમો, લેખાની કુંચીઓ, બ્રિટિશ હિંદના રાજકય ભાગ, અઘરા શબ્દો, જોડાક્ષરો વગેરે)

ચોથીના અર્થ કિંમત ૬ આના— (જેની અંદર અર્થ કવિતાની સમજુતી, તમામ પાઠના સવાલ, પાઠનો સાર, અઘરા શબ્દો, જોડાક્ષરો, ડ્રિલ મુંબઇ ઇલાકાની ભૂગળ વગેરે.)

બીજીના અર્થ કિંમત ૩ આના-(જેની અંદર અર્થ, કવિતાની સમજુતી, પાઠનો સાર, અઘરા શબ્દો, જોડાક્ષરો, બીજાં ધોરણમાં કિન્ડર ગાર્ટન પદ્ધતિ મુજબ શીખવવાની ભૂગોળ, ડમ-બેલ્સની ડ્રિલ વગેરે.)

પહેલીના અર્થ કિંમત બે આના—(જેની અંદર અર્થ, કવિતાની સમજુતી, અઘરા શબ્દો, જોડાક્ષરો, ડમ્બેલ્સની ડ્રિલ વગેરે)

બાળ વર્ગની નોટ કિંમત ૧॥ આનો-(ખાસ બાળવર્ગના શિક્ષકો તેમજ વિદ્યાર્થીઓ માટે) (જેની અંદર મૂળાક્ષર શિક્ષણ, ત્રણ રીતે મૂળાક્ષર લખવાનો ક્રમ, કાના માત્રા વગરના બે અને ત્રણ અક્ષરના શબ્દો, કિન્ડરગાર્ટન પદ્ધતિ મુજબ બારાખડી શિક્ષણ, આંક, અર્થ, ગીત તથા કવિતાની સમજુતી, આંકનો ઉપયોગ, સરવાળાના કોઠા, બાદબાકીના કોઠા, ડ્રિલ ગીત સાથે તેમજ સાદી, દડાની રમત, એકથી પાંચ સુધી ઉમેરવા તથા બાદ કરવા વિષે પાઠ વગેરે બાબતોનો સમાવેશ કરેલો છે.)

અંક સુચક મૂળાક્ષર કિત્તા કિંમત ૦। આનો—(જેમાં અંક ઉપરથી મૂળાક્ષર શીખવવાની રીતે મૂળાક્ષર કાના માત્રા વગરના શબ્દોથી યાદ રહે તેવા શબ્દોથી સહિત)

આમાં બતાવેલી પદ્ધતિથી શિક્ષણ આપવાથી તેમજ શીખવાથી ઘણુંજ ટુંક મુદતમાં આંકડા તથા મૂળાક્ષર લખતાં વાંચતા આવડી જાય છે

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૧ લાના અર્થ	૦-૩-૦
કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૨ જાના અર્થ	૦-૪-૦
કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૩ જાના અર્થ	૦-૬-૦
'બાળ ગરબાવળીની' નોટ	૦-૨-૦

એકવખત મંગાવી ખાત્રી કરો. કમીશનમાં પુષ્કળ લાભ.

તમામ જાતનાં પુસ્તકો વી. પી થી તુરત મોકલવામાં આવેછે.

પત્ર વ્યવહાર નીચેને સરનામે કરવો.

મેસર્સ સી. ડી. શાહ એન્ડ કોના.
સોલ એજંટ
શા. મગનલાલ મોતીરામ.
શાહપોર
સુરત.